BIBLIOTECA MUNICIPALĂ
„M. SADOVEANU"
Inventar Nr.

REVISTĂ FONDATĂ LA 1880 DE Alexandru Macedonski

Literatorul

Anul III
Nr. 45
(114)
12-19 nov. 1993

Redactor şef MARIN SORESCU

Fănuş NEAGU

VINUL ÎNSERĂRII

Cine îl iubeşte pe Profesorul Al. Piru înseamnă că se spală cu licurici pe faţă de două ori pe an: la începutul şi sfârşitul verii.

Născut în curbura cu sulcină a Carpaţilor sadoveni-eni, Profesorul Piru m-a învăţat la începuturile mele (a fost şi a rămas adoratul studenţilor din anul I al Facultăţii de filologie) că dacă vrei să vezi *Dumbrava minunată*, trebuie să ai talent, altfel rămâne locul fără lună, fără geniu, fără palate ascunse în trupul arborilor şi fără flori cât o ţară de poveste. Ceea ce înseamnă că Al. Piru cunoaşte bine tristeţea plecării Albei ca Zăpada cu cine nici prin cap nu-ţi trăsnea. "Cu un dobitoc, domnule!" Fără milă pentru cei ce se duc să rupă mărăcini într-o pădure de proşti, Al. Piru este, poate, cel mai generos profesor de la Tudor Vianu încoace, capabil să creeze extazul autentic în faţa misterelor unei culturi. El ştie să planteze dimineţi curate acolo unde alţii bâjbâie într-o somnolenţă primară. Ascultându-l vorbind simţi cum intri cu umerii în ziua când ai găsit un ulcior de apă uitat în grâu, trăieşti febril şi neverosimil senzaţia ce-or fi încercând-o păsările coborând de pe funii mânuite de călăi pe nişte cărţi cu muchii aurite, lăsate să respire vinul înserării pe o masă, într-o grădină. Venind vorba de păsări, mă gândesc că Profesorului Piru îi lipsesc teribil cei trei pomi încărcaţi cu vrăbii din faţa fostului restaurant "Dunărea". Profesorul Piru se înscrie în memoria fiecărui student ca o melancolie prelungită pe toată viaţa, ca o veste bună, cu pulsaţii calde. Al. Piru, dacă nu se supără, are culoarea lambriurilor de lemn din cancelaria Universităţii. Chiar şi versurile lui, pe care atât de rar le încredinţează tiparului, au aceeaşi culoare, dar mai au şi o spunere de migdală spartă sub tablouri ale marilor florentini: jocul inteligenţelor rare, supremul joc al rafinatului pe cărţi ce n-au pălit prin veacuri şi care ştie că fructelor căzute în prima noapte a toamnei le stă frumos în cupele de nufăr dintr-un torent de porţelan.

Ca romancier (*Cearta*), Al. Piru dă foc cărnii şi o priveşte cum se zbate, el stând lângă un foc în care ard ramuri de mirt şi hârtie, cu broboane de seu, pofta drăcească din roata fiecărui om. Eterna caterincă pentru care avem grijă să uităm deschisă o mică fereastră ascunsă între coaste.

În tapiseria criticii româneşti actuale, Al. Piru stă singur, învăluit în fantasme durabile. Om de onoare, nu s-a aservit nici unei grupări, fapt pentru care, la alegerile, mai mult sau mai puţin generale, ale secţiei de critică nu primeşte niciodată mai mult de zece voturi. Dar pe Al. Piru nimic nu-l înveninează, în afară de cartea proastă, pe care încearcă s-o înfrângă cu o ironie suplă, fără vuietul furtunii ca şi cum te-ar lua de mână şi ţi-ar zice: "Hai, mă, băiete, să fumăm o ţigară la parastasul tău." Leu al deşertului, cunoscând mult prea bine şi gustul nisipului şi vadurile cu apă dulce, el se pricepe în acelaşi timp să mângâie iezi şi mânji, fără să-i rănească.

Cred că chipul interior al Profesorului Piru e modelat de întâlnirile cu Marea. Cred că, pe întuneric, aşa cum unii dau mâna cu deznădejdea sau cu spaima de moarte, el dă mâna cu Marea, dar nu cu Marea privită de la fereastră sau printr-un hublou, ci cu Marea privită prin ochi şi falcă de delfin - de aici şi eleganţa de val sub lună roşie a scrisului său.

Dar o fi dormind, oare, cum se spune, cu cercel în ureche asemeni marelui îngenuncheat de îndoieli şi gelozie din vechea Veneţie?

Fermecaţi de câte ni se întâmplă şi de câte suntem, poate numai munţii şi mările ne cunosc urma. E lună, multă lună, mult asfinţit şi multă încredere.

1979

LA DESPĂRŢIREA DE AL. PIRU
ALEXANDRU CEL BUN de Eugen Simion
DUMNEZEU ÎN BUCĂTĂRIE, proză de Dumitru Radu Popescu
UN ROMAN DE ACTUALITATE POSTUM de Valeriu Cristea
VERSURI de Traian T. Coşovei
PLECAREA REGELUI FEDERICO de Florian Potra
Mai semnează: Romul Munteanu, Marian Popa, Dumitru Micu, Tudor Opriş, Iosif Naghiu, Valentin Silvestru, Mircea Ghiţulescu

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CALENDAR

Concursul național „Marin Preda"

● Concursul național de proză scurtă „Marin Preda", organizat de Inspectoratul pentru Cultură al Județului Teleorman, sub patronajul Prefecturii și al Consiliului județean, cu sprijinul Ministerului Culturii, Academiei Române, Fundației Culturale Române și Uniunii Scriitorilor, își va finaliza a VI-a ediție la 24 noiembrie, la Siliștea Nouă. Festivitatea de premiere va fi însoțită de inaugurarea Centrului memorial „Marin Preda-școală și creație" și de colocviul „Marin Preda-dimensiunea creației". Informații suplimentare la telefon 091.31.19.30.

BREVIAR

Festival „Caragiale" fără Caragiale

● Teatrul Odeon din Capitală, cu spectacolul „Richard al III-lea", în regia lui Mihai Mănuțiu, a câștigat Marele Premiu și Trofeul Orașului București, precum și Premiul „Costache Aristia" pentru cea mai bună interpretare masculină - Marcel Iureș în rolul titular, la a patra ediție a Festivalului Național de Teatru „I.L. Caragiale". Președintele juriului, Radu Beligan, asistat de reprezentanții instanțelor organizatoare - Mircea Albulescu (Ministerul Culturii), Crin Halaicu (Primăria Capitalei), Ion Caramitru (UNITER) – a comunicat de asemenea premii pentru regizorul Silviu Purcărete (Premiul „Ion Sava" pentru spectacolele „Phaedra"-Teatrul Național din Craiova și „Decameron 645"-Teatrul „Anton Pann" din Râmnicu Vâlcea), pentru realizatorii spectacolului „Ghetou" al Teatrului Național din București, (regizorul Victor Ioan Frunză, actrița Maia Morgenstern, actorii Mircea Diaconu și Mircea Rusu, scenografa Adriana Grand, compozitoarea Dorina Crișan Rusu), pentru regizorul Alexandru Vasilache de la „Teatrul de Buzunar" din Chișinău (Premiul „Toma Caragiu"pentru cel mai valoros debut cu spectacolul „Legături primejdioase"), și alte distincții. De menționat că nici în categoria „și altele" nu s-a putut înscrie vreun spectacol cu o piesă românească, dacă exceptăm bursa de merit acordată de Secțiunea Română a Asociației Internaționale a Criticilor spectacolului „Jocul de-a măcelul" de Eugen Ionescu, de la Teatrul de Mâine, în regia Beatricei Bleonț.

BIBLIOGRAFIE

● Dinu Kivu. *Teatrul, la timpul prezent. Marile spectacole*, Editura „Eminescu", București, 1993, 34p. 800 lei.

● Grigore Alexandrescu. *Satire și fabule*. Editura „Hyperion", Craiova, 96 p., 287 lei,

● Ion Creangă. *Amintiri din copilărie.* (Povestiri) Editura „Hyperion", Craiova, 120 p., 375 lei.

● Alecsandru Mircea Popa. *Omul din apă* (versuri), Editura „Polidor", București, 28 p , 87 lei.

● Liviu Capșa. *Hipodromul cailor de mare* (parodii literare), Editura „Calende", Pitești, 88 p., 230 lei.

● M. Rădulescu; G. Arsenescu. *Limba română I. Vocabularul. Dificultăți și tehnici de lucru pentru admiterea în licee și facultăți*, Editura „Calende", Pitești, 128 p., 400 lei.

● Călin Vlasie. *Un timp de vis.* (Versuri)(1981-1989). Editura „Calende", Pitești, 96 p., 125 lei.

TUR DE ORIZONT

Urmașii avangardiști ai tribului HOPI luptă cu industrialismul

Studenții de la Brașov, struniți de Caius Dobrescu, editează o trăznaie format A4. Are drept titlu NEOHOPI, costă 150 de lei și e de negăsit în chioșcurile din București sau din țară. După 40 de ani de comunism, NEOHOPI este prima revistă avangardistă de antiavangardă! Începând cu titlul, scris de-a lungul primei pagini și terminând cu prețul pus manual pe ultima pagină, revista trădează însă un mare și irecuperabil defect: este prea cuminte! Dacă antiavangardă înseamnă: articole prost scrise, paginație diletantistă din care - adeseori - nu se înțelege decât prin deducție cine-i autorul, asta înseamnă că NEOHOPI a reușit. Și ca cititorul să nu mai aibă nici un fel de ezitare, revista găzduiește la loc de cinste un interviu consistent cu primarul Brașovului în persoană, dl Adrian Moruzi. Avangardism cu voie de la primărie? Iată, într-adevăr, o inovație în materie.

Să nu ne îndepărtăm și să vedem, totuși, ce este NEOHOPI și ce vrea el. Așa cum este scris pe ultima pagină a revistei, HOPI ar fi un trib de indieni americani a căror limbă „este capabilă să exprime, mult mai adecvat decât oricare alt idiom, teoria relativității". Asta nu înseamnă că sărmanii amerindieni se conversează prin intermediul celebrei formule $E = mc^2$. În realitate, limba lor este caracterizată de lipsa timpurilor verbale, ceea ce îl face pe vorbitor „să trăiască într-un prezent continuu". Urmașii brașoveni ai respectivului trib își propun, deci, să lichideze trecutul și viitorul, asumându-și „misiunea istorică să lupte cu industrialismul". Cum reușesc ucenicii lui Caius Dobrescu să-și respecte promisiunea făcută, asta nu se poate vedea - din păcate - decât din lectura revistei. E vorba de o recenzie laudativă la adresa poeziei lui Ștefan Aug. Doinaș, de o pagină întreagă dedicată poetului Ștefan Baciu și de alte asemenea marafeturi cu iz școlar. Zona contestatară, ca să zicem așa, nu e nici ea mai grozavă: un concurs național propus pe seama celebrei poezii „Cățeluș cu părul creț", o propunere de teatru fiziologic, unde personajele sunt obligate de dramaturg să vomite pe scenă fără a întrerupe schimbul de replici sau o scurtă baladă în cacofonie din care nu se înțelege decât semnătura, Szekely Ferenc.

Ca orice revistă de avangardă care se respectă, NEOHOPI are - desigur - și un manifest. Urmând logica puberă din poezia copilăriei noastre fericite („Pe o stradă lată–ngustă/ Un om se ducea venind/ Avea crampe, n-avea burtă/ Și tăcea bolborosind") autorul manifestului, Jolan Benedek, ne pune cumva în fața faptului împlinit:

„Voi nu știți ce ar trebui să spun. N-aveți de unde să știți."

Zona centrală de interes este, însă, concentrată în altă parte și, ca orice manifest, NEOHOPI îndeamnă revoluționar și implacabil la revoltă : „IMPUNEȚI DISCURSUL ȘI ȘLIȚUL

șlițul nu vă mai strânge e crăpat e o gaură

de cele mai multe ori fiți: DESCHIȘI COMUNICATIVI SINCERI"

După imensul scandal provocat de manifestările dlui Petre Sălcudeanu, această odă adresată șlițului deschis devine un întârziat și, deci, revolut act de premoniție.

Cu îndrăzneală despre un scandal și o interogație serioasă

Revista CUVÂNTUL (nr.44) scrie cu îndrăzneală despre demisia lui Mircea Dinescu și tot scandalul de la Uniunea Scriitorilor. Tăios și nu lipsit de argumente este și răspunsul oferit ROMÂNIEI LITERARE, schimbată fără modificări după revoluție. Aceeași vanitate, același paternalism literar și artistic. „Unde sunt marile dezbateri de idei? Unde e direcția?" Fără a pretinde că noi cunoaștem răspunsul, ne permitem să remarcăm seriozitatea interogației. La asemenea întrebări nu se poate răspunde monosilabic, cu da sau nu.

Tot în CUVÂNTUL, citim o notă din care nu se înțelege aproape nimic: „Multă lume ne mai întreabă încă ce s-a întâmplat între numerele 187 și 191 ale revistei. Am fost în vacanță. În redacție n-au rămas decât dactilografele și departamentul tehnic. În absența noastră, s-au apucat să scrie pamflete. Formidabil ce talent literar stătea în preajma noastră, iar dușmanii noștri habar n–aveau". Dacă această notă ar fi fost un PS la articolul lui George Stanca, lucrurile deveneau clare. Semnată însă RED (redacția, adică) asta înseamnă că timp de trei numere CUVÂNTUL a apărut înainte de a fi scris. Ilicit, adică.

De asemenea, Ioan Buduca, în articolul său *Un român la Paris*, pare convins că D. Țepeneag este „întâiul profet scriitor din literatura română". Profet scriitor? Noi credem că Dumitru Țepeneag este doar oniric. Disputa, deși fără obiect, continuă.

ACADEMIA CAȚAVENCU și un apartament asfaltat

ACADEMIA CAȚAVENCU a făcut un mare bairam menit să marcheze cele 100 de apariții. Cu un tiraj în continuă creștere, ACADEMIA are ce sărbători. Este o revistă plină de umor, în genere nepărtinitoare. Este proaspătă, este tinerească. Este singura.

Chiar dacă pe ici-colo cade în facil și vulgar, fiecare număr al revistei are măcar o vorbire memorabilă, cum ar fi cea cu primarul Crin Halaicu, alesul nostru, care pentru a dovedi cât de gospodar este și-a asfaltat apartamentul. De tot hazul e și povestea lui Mircea Dinescu despre Nicolae Velea. „Într-o zi, apare la redacție în plină ședință PCR, mahmur și cu degetele de la mâna dreaptă bandajate. Secretarul de partid, îngrijorat, întrerupe ședința și îl întreabă ce a pățit: „Păi, vă raportez, tovarășe secretar, că pe la patru dimineața, mă întorceam și eu ca tot omul liniștit spre casă și un cetățean neatent m-a călcat pe mână".

DIAC TOMNATIC ȘI ALUMN

MISCELANEA

COLABORARE

LITERATORUL roagă inspectoratele județene și celelalte instituții de cultură să se considere colaboratoarele noastre la rubricile nou create în această pagină -„Calendar" și „Breviar". Așteptăm semnale privind manifestările literar-artistice programate și respectiv succinte cronici ale celor ce au avut loc. Cu mulțumiri anticipate.

SCHIMB DE PUBLICAȚII

LITERATORUL propune celorlalte publicații literare, de artă și cultură din toată țara să ne expediem reciproc revistele, la fiecare apariție, indiferent de periodicitate. Vom răspunde prompt și sistematic celor ce vor accepta această propunere.

PRIMIM:

În ciuda nenumăratelor reclamații, Direcția de Presă a Municipiului București nu ne-a onorat integral abonamentul la revista dumneavoastră.

Vă rugăm să ne sprijiniți în completarea colecțiilor pe anul 1993, indiferent pe ce formă (donație sau plătite) și să ne ajutați în recuperarea numerelor ce ne lipsesc. În cazul în care nu mai aveți în stoc, vă rugăm să faceți acest anunț public prin revista dumneavoastră.

Deoarece Biblioteca Centrală Universitară din București este o instituție de cultură, care are obligativitatea sprijinirii procesului de învățământ din Centrul Universitar București, ea trebuie să pună la dispoziția beneficiarilor – studenți și cadre didactice – colecții complete.

Vă mulțumim pentru ajutorul acordat.

Director General,
Dr. Ion Stoica

BANCA DACIA FELIX

La nici trei ani de la înființare (19 martie1991), BANCA DACIA FELIX reprezintă astăzi o instituție de profil puternică, pe cale de a-și transforma numele în renume, așa că nici un agent economic nu trebuie să piardă ocazia de a-i deveni client.

Garanția unei colaborări cu mari și multiple avantaje este pe deplin asigurată.

Rețineți, deci, adresa reușitei dumneavoastră în afaceri:
BANCA DACIA FELIX
Cluj-Napoca, str. Memorandumului nr. 28, tel: 40 -(0) 95-114433,40-(0)92-151382, fax:40 -(0) 95-117936, telex: 31374

Literatorul

Săptămânal de literatură și artă editat de MINISTERUL CULTURII

Anul III, nr. 45 (114) 1993

Comitetul director:
VALERIU CRISTEA
FĂNUȘ NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCU

Redacția:
Lucian Chișu
Ion Cocora
Nicolae Iliescu
-redactori șefi adjuncți
Valerian Sava
- secretar general de redacție
Radu Băieșu
Nicolae Diaconu
Andrei Grigor
- redactori
Mihai D. Popescu
- machetare și secretariat
Vasile Blendea
- fotografie

Adresa redacției:
București, Piața Presei Libere nr. 1, cod 71341, tel. 617.10.23; 617.60.10, int. 2243, 2248, căsuța poștală 33-20.

Administrația:
Direcția Pentru Presă, Publicitate și Tipărituri, Piața Presei Libere nr. 1, sector 1, București

Anunțăm cititorii noștri că abonamentele la revista "LITERATORUL" se fac la oficiile poștale, factorii poștali și difuzorii voluntari din întreprinderi și instituții

Cititorii din străinătate se pot abona prin RODIPET S.A. – PO BOX 33-57; telex: 11995 sau 11034; telefax: (40)-0-185673 București – Piața Presei Libere nr. 1, România

Publicația este înscrisă în Catalogul de presă Rodipet la poziția 2046. ISSN 1120-5583

Tehnoredactare computerizată
© JORDAN

Tiparul executat la PROGRESUL ROMÂNESC SA București

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CRONICA LITERARĂ

Eugen SIMION

Alexandru cel Bun

Cine a fost Al. Piru se știe: un mare profesor și, după moartea lui Șerban Cioculescu, cel mai important istoric al literaturii române de la origini până azi. Știa tot, imposibil să-l păcălești, avea o memorie fenomenală și, de la cronicari la optzeciști, nu este scriitor român pe care să nu-l fi citit și despre care să nu aibă o judecată în genere dreaptă. Elev al lui G. Călinescu, gândea istoria ca o știință inefabilă și privea literatura română din unghiul totalității. Noi, toți ceilalți, suntem specialiști într-o epocă, avem un culoar al nostru și mergem pe el, Al. Piru sărea peste frontiere și era, în felul lui, "un generalist", specie istoriografică rară în epoca modernă. Mă tem că ea va dispărea în literatura română, odată cu el. Cu această perspectivă în față, te-ai fi așteptat ca istoricul literar să fie un spirit solemn și inflexibil, un guelf, om al legii și al conceptului. Al. Piru este însă un ironist subțire, un ghibelin, nu ignoră în opera literară partea ei de joc și de plăcere. Cărțile lui erudite sunt pline de citate înveselitoare și au, în genere, o epică interioară delectabilă. I s-a reproșat mereu lui Al. Piru că "rezumă" romanele și că nu evită anecdotica din biografia critică. În realitate, criticul reconstituie, în tradiție călinesciană, datele esențiale ale operei și le pune într-un scenariu corect și accesibil pentru a le judeca mai bine.

Nu era un om al metodei și, în ultimele decenii, a stat departe de *noua* și *noua nouă critică*, fără a fi principial ostil ei. N-a voit să fie și, structural, nici nu putea fi, nici *un monsieur Picard* al criticii românești zidit în prejudecăți și incapabil să înteleagă noul din interiorul disciplinei sale. Admira pe profesorul său G. Călinescu și în unele privințe îl continuă. De la el a moștenit gustul pentru biografia critică și, cum spuneam înainte, viziunea globalizantă asupra operei. A publicat, ca și G. Ibrăileanu și G. Călinescu, un roman (*Cearta*) și romanul a produs un mic scandal în lumea universitară, fiind suspectat (de Iorgu Iordan și alții) de imoralitate. Romanul este, în realitate, un joc al spiritului savant care vrea să reconstituie, din unghi superior ironic complicațiile și instabilitățile sufletului feminin. Marin Preda prețuia această proză și prețuia și pe autorul ei. Deveniseră, în ultimii ani ai prozatorului, prieteni și Al. Piru i-a păstrat până la sfârșit autorului *Moromeților* o stimă plină de cordialitate. Voia să scrie, în ultima vreme, o piesă de teatru: „Alexandru cel Bun", o parabolă cu temă istorică în care, poate, se prefigura și pe sine.

Nu era, să ne înțelegem, un om comod, dovadă că a avut și are încă mulți dușmani. Al. Piru a nedreptățit poate prin articolele lui corozive pe unii, dar mai tare l-au nedreptățit pe el alții. În 1949 a fost scos în chip brutal de la Universitate și timp de aproape zece ani a trăit din te miri ce. Nu s-a plâns însă niciodată și, îndemnat de mine să reconstituie această perioadă neagră din viața lui, a refuzat categoric. Era, ca noi toți de altfel, orgolios și nu voia să facă din umilința socială în care a fost împins un criteriu de promovare socială, cum fac atâția și azi. L-am întâlnit prima oară, pe la sfârșitul anilor '50, când tocmai revenise la Facultatea de Filologie din București. Un bărbat țeapăn, în floarea vârstei, cu fața războinică, dezmințită după primele propoziții pe care le pronunța. Impunea de la început, în conversație, un stil al cordialității și stilul

rămânea până la sfârșit același. Mai târziu, după ce l-am cunoscut mai bine, mi-am dat seama că nu puteai fi cu Al. Piru decât prieten sau dușman. Am ales să fiu prieten sau, mai bine zis, s-a întâmplat să fim prieteni și așa am rămas până la sfârșitul lui năprasnic, aiuritor pentru mine. Părea etern, de-o vitalitate care-mi producea invidie, cu un comportament neschimbat, de când îl știu, de *vieux copain*, funciar generos. Timp de aproape cincizeci de ani, cu excepția accidentului semnalat mai înainte, a predat la catedră și pe sub ochii lui au trecut mii și poate zeci de mii de studenți. Le-a dat la toți 9 sau 10, rareori 8. Nota 6 nu-i era plăcută, iar sub 6 nu mai exista decât neantul. "De ce, dle profesor, le dați la toți note mari? Nu vedeți că nu știu nimic?" - îl întrebam când se întâmpla să fim în aceeași comisie de examinare. Al. Piru găsea justificări curioase, fiind de părere că, în Universitate, trebuie aplicată o pedagogie a bunătății. Nu eram și nici azi nu sunt de aceeași părere, deși ideea bunătății nu-mi este străină. Sunt și eu, în felul meu, un profesor *bun* și încerc să-mi reprim cât pot severitățile, dar nu cobor sub o anumită limită de generozitate. Al. Piru pretindea c-a învățat bunătatea, ca metodă pedagogică, de la G. Călinescu. Nu știu dacă este așa, dar fapt sigur e că studenții lui Al. Piru învățau carte și părăseau Universitatea cu credința că profesorul lor i-a apreciat cum se cuvine. Unii dintre ei se grăbeau însă, îndată ce-și vedeau nota înscrisă în carnetul de student, să-l atace în presă. Al. Piru nu le-a rămas niciodată dator, le-a răspuns tuturor în articole clare și elocvente. A fost un polemist redutabil, cu mijloace intelectuale și o imaginație critică remarcabilă. Nu zic că Al. Piru a avut totdeauna dreptate, zic doar că el a mers în sensul adevărului și-a apărat totdeauna incoruptibilitatea factorului estetic. Era în raporturile umane un timid și un spirit ceremonios, de modă veche. Nu l-am văzut niciodată fără cravată la gât și fără un costum elegant și nu l-am auzit niciodată zicând că nu are timp pentru o șuetă, o masă bună, un vin de calitate. Era, prin toate acestea, un fiu al Moldovei, bine adaptat însă moravurilor și ritmurilor bucureștene. Bârfea subțire, fără răutate și - fapt esențial - nu lăsa ura să-i desfigureze sufletul. În ultimii ani, trăia izolat într-un cerc de prieteni și a murit cu o imensă tristețe în el: făcuse cerere să fie acceptat profesor consultant la Facultatea pe care o slujise cu devotament și strălucire timp de o jumătate de secol și colegii lui din senatul Universității București l-au respins în două rânduri. Nu știu de partea cui este rușinea sau, mai bine zis, nu știu cui ar trebui să-i fie o imensă rușine de această întâmplare. Mă tem însă că rușinea a dispărut, azi, din dicționarul unor intelectuali români cu funcții universitare.

La despărțirea de Al. Piru

S-a dus și el. Corpul acela viguros și atletic al profesorului Al. Piru, cu care ne obișnuiserăm încă din anii de tinerețe, scădea de la un anotimp la altul. Acea alură cu care criticul binecunoscut tăia aerul, fluierând optimist pe strada ce-l ducea acasă, s-a oprit din mers. Unul dintre cei mai devotați soldați ai istoriei și criticii noastre literare (n. 22. VIII 1917) a părăsit rândurile.

Format la școala lui Călinescu, tânărul critic de odinioară de la **Națiunea** aducea cu el îndrăzneală a opiniei estetice, dincolo de orice conjunctură, pe care demolatorii dogmatici ai literaturii noastre nu i-au iertat-o. Eliminarea lui din Facultatea de litere coincidea cu invadarea învățământului umanist de tot felul de impostori și mercenari ai culturii.

Al. Piru era mai mult decât incomod pentru **îndrumătorii ideologici** ai culturii prin erudiția sa imensă, vigoarea informației și stima pentru scriitorii de valoare. Moștenită, poate, de la G. Călinescu, preocuparea lui Al. Piru aducea în viața noastră literară aspirația spre totalitate, pasiunea panoramelor critice grandioase, ca și o capacitate de lectură ieșită din comun. Totul pleca de la premisa înțelegerii și studierii literaturii noastre ca un fenomen global, situat într-un timp al devenirii istorice. Mărturisirea sa de credință este elocventă: "N-am nici o încredere în istoricul literar român specializat într-o singură perioadă a literaturii române. Nu poate scrie nimic despre Neculce cine n-a scris un rând despre Creangă și Sadoveanu, nu înțelege nimic din Arghezi cine n-a citit pe Dosoftei. Indiferent cărei perioade se consacră, istoricul literar trebuie să-și treacă proba cu Eminescu. Nu poate deveni istoric literar cine nu cunoaște profund opera scriitorilor români fundamentali".

Aceste principii l-au călăuzit și animat pe Al. Piru în întreaga sa activitate de critic și istoric literar. Se poate spune că nu există autor sau operă, cât de cât notabile, pe care să nu le fi cunoscut. Palmaresul întins al scrierilor sale este elocvent și în acest sens. Rând pe rând, cercetătorul român acoperea, într-un fel sau altul, toate perioadele literaturii noastre. **Istoria literaturii române de la origini până în 1830** (1977) este rezultatul contopirii studiilor sale despre perioada veche și premodernă. Sinteza generală este realizată în **Istoria literaturii române, de la început până în prezent**. (1981). Unele perioade sunt acoperite de cele două volume din **Varia** (1972), **Marginalia** (1980) și multe altele, încheiate cu cartea despre Eminescu, publicată cu puțină vreme înainte de moarte.

Provenit din școala călinesciană, Al. Piru mi se pare mai apropiat în cercetările sale literare de spiritul lansonian. Cărțile sale de istorie literară sunt alcătuite ca niște palmaresuri monografice, în care biografia și descrierea operei situate într-o diacronie duc în cele din urmă la judecăți estetice ierarhizante.

Autorul nu avansează aproape niciodată un corpus metodologic anticipator. "Teoria literaturii, scria el, pune la îndemâna criticului metode de abordare a literaturii, bune atunci când sunt simple și nu uzează de terminologie specioasă, umflată. Un critic adevărat își creează totdeauna o metodă proprie, cu atât mai bună cu cât mai inefabilă".

Al. Piru face în mod programatic precizarea că istoricul literar este și el preocupat de **individualități**, la care se adaugă **judecata** ca produs al devenirii timpului. Scrierea istoriei literare **actualizează** operele, așa cum **prezentul**, integrat în ciclurile timpului, se istoricizează.

Al. Piru le cere criticilor să iasă din provincialism, să introducă fenomenele românești în serii universale, fără se lăsa intimidați de un limbaj sofisticat și steril.

Fără îndoială că istoriile literare se perimează de-a lungul timpului. Suntem însă convinși că multe din judecățile de valoare enunțate de Al. Piru vor rămâne în muzeul imaginar al literelor românești.

Romul MUNTEANU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Efigii literare

Mircea PĂDURELEANU
INCURSIUNI ÎN MITOLOGIA LITERELOR
Ed. Litera
București, 1993

O incursiune în "mitologia" literelor face, de curând, Mircea Pădureleanu. Seria articolelor grupate în trei capitole (*Semne și semnificații, Efigii comentate, Ipoteze și certitudini*) se deschide cu foarte interesantul eseu *Înțelepciune și delir în artă*, care îl familiarizează pe cititor asupra viziunii criticului privind fizionomia civilizației actuale, structura și resursele personalității umane și mai cu seamă pe omul autentic (dincolo de personajul social), adevăratul său chip și nu masca sub care ades se deghizează. Ipoteza de lucru, freudiană, de a-și concentra atenția spre conul de umbră al sufletului abisal, unde zac nedezlegate enigmele ființei, răstoarnă pur și simplu titlul acestei cărți dedicate în primul rând personalităților în discuție și abia după aceea scrisului lor. Mircea Pădureleanu exclude de la bun început faptul că literatura unor Dostoievski, Joyce, Camil Petrescu, Valery Larbaud, André Malraux, Simone de Beauvoir ar putea face obiectul analizei și în "afara" autorilor lor. Arta intră în sfera iraționalului, iar efortul de a elucida mecanisme aproape incontrolabile creează numeroase interferențe între aceasta și patologie: "Nu rareori neobișnuitul, morbidul, anomaliile psihice sau chiar teratologicul au furnizat literaturii, artelor plastice sau muzicii teme sau motive de reprezentări artistice, cu toate că unele din ele apar azi simpliste, schematice, artificiale", conchide criticul. Nimic mai exagerat, s-ar putea spune, decât această teorie a anormalității care plasează literatura în salonul de așteptare al psihiatrului Sigmund Freud. S-ar părea că zonele profunde ale artei, sădite în fiecare dintre noi - chestiunea fiind aceea a posibilităților diferite de a le scoate la lumină prin sunet, imagine sau cuvânt scris - sunt tangibile mai repede prin "formule" empirice sau pe căi neadecvate.

Deși se arată un admirator fără rezerve al psihanalizei, Mircea Pădureleanu păstrează o notă de cumpănire în realizarea "portretelor" literare ce urmează pe aproape 200 de pagini. Autorul își construiește "mitologiile" pornind de la personalități al căror scris e puternic impregnat de componenta biografică. Fie că e vorba de "poetul" James Joyce, de "coloristul" Valery Larbaud, de "proustianul" Camil Petrescu sau "biograful" Lytton Strachey, de Malraux sau Churchill (prin tomul scris de medicul său curant, lordul Charles Wilson Moran) sau de francezul Christian Bernadac, autor al cărților *Medicii blestemați* și *Medicii imposibilului*, criticul eseist păstrează unitatea de gândire a ansamblului. Informația circulă de la un eseu la altul, subiectele nu se delimitează tematic, ci își culeg argumentele de sprijin din paginile anterioare subliniind universalitatea "cheii" de interpretare. Bine informat, deținând știința selectării acelor elemente care slujesc cel mai bine demonstrației, Mircea Pădureleanu imprimă studiilor sale, prin diversitatea tematicii, prin interpretarea subtilă a unor "momente" biografice și prin dozajul anecdotic, un caracter eseistic care le face mai plăcute la lectură, chiar savuroase.

Singura excepție o constituie studiul *Psihodrama la Dostoievski*, în care întâlnim o adevărată apoteoză a metodei freudiene menită a face acordul de înțeles între opiniile diametral opuse enunțate de contemporanii scriitorului rus, între crizele de epilepsie și episodul iminentei sale execuții în piața Semionovski.

O a doua (excepție) se intitulează *Trei arhitecți ai valorilor umaniste: Tudor Vianu – E.R. Curtius – Charles du Bos* și pune în lumină o comuniune de spirite care prin rigoare, prin încrederea nețărmurită în valorile umaniste, prin echilibrul interior, realizează contraponderea față cu celelalte "personaje" ale cărții.

Rod a numeroase lecturi și al efortului de a cuprinde înțelesurile cele mai adânci ale personalităților analizate, cartea scrisă de Mircea Pădureleanu unifică în paginile ei o viziune proprie asupra fenomenului artistic.

Lucian CHIȘU

În abis și în palimpsest

Florin SICOIE
TRATAT ASUPRA COZII
Ed. Fundația Culturală Română
București, 1992

De când Nietzsche a afirmat că „Dumnezeu e mort", literatura și-a asumat avatarurile acestei morți pulverizate în multiple ipostaze, în absențe, în elipse metaforice.

Afirmația metafizică a lui Nietzsche generează un proces de desacralizare a lumii, funcționând ca un fenomen originar, ca o concentrare de funcții semnificante primare ce determină mai multe pierderi care sunt forme ale morții omului: moartea personajului, moartea autorului.

Romanul-pamflet *Tratat asupra cozii* configurează această moarte posibilă a autorului care se pierde printre nivelurile palimpsestice ale propriei scriituri, ale definiției imperfecte a cozii. Autorul „moare", se mută în scriitură unde ființează ca fantezie metaforică, ca ființă de limbaj, elipsă metaforică. Florin Sicoie „se ascunde" în propriul *Tratat*, în propriul univers imaginat, din interiorul căruia vorbește.

Poetica romanului *Tratat asupra cozii* dezvăluie atitudinea confesivă a autorului, care stabilește un „pact" explicit cu cititorul, împărtășindu-i secretul creației: „... țelul acestui umil pamflet ar trebui să fie eliberarea individului de tirania cozii".

O posibilă regulă a jocului receptării romanului motivează predilecția pentru două tehnici de lectură: în abis și în palimpsest. Nivelurile palimpsestice ale romanului-pamflet se oglindesc, reflectându-și reciproc semnificații. *Abisul* concentrează metafora obsedantă a cozii la care se raportează toate nivelurile palimpsestice ale *Tratatului*.

Există un nivel zero al lecturii în palimpsest, nivel în care *vocea naratorului* pare să se confunde cu *vocea autorului* definită ca „ființă gânditoare care-și narează existența proiectată pe un traseu inițiatic, de la geneză („...înainte de coadă n-a fost nimic") până la un potențial apocalips. Coada devine, la un alt nivel palimpsestic, element al unei relații: relația INDIVID-COADĂ, relația dintre „individ - văzut din punctul de vedere al absurdei, cumplitei lui condiții de om - și coadă se aseamănă cu relația dintre INDIVID și SOCIETATE".

La un al treilea nivel palimpsestic, coada devine scena tragică ce-i oferă individului iluzia alegerii unor roluri de tragedie existențială. Pentru marii tragici ai cozii aceste roluri reprezintă un mod de existență, un refugiu, o acceptare a absolutei iluzii care are ca finalitate un katharsis tragic: „Poți refuza o coadă... cu riscul de a te lovi de realitate mai brutal..."

Lectura în palimpsest - lectura unui nivel în transparența celuilalt - cristalizează o logică a unei obsedante metafore „abisale" - coada - oferind revelația descifrării, în abisul romanului, a unui ultim nivel care concentrează metaforic o ultimă relație: COADĂ-ANAMNEZĂ.

Descifrăm o dublă anamneză: la nivelul memoriei umanității și la nivelul „memoriei" romanului-pamflet. Coada va exista etern în memoria zeilor tragici care, după căderea cortinei peste „diabolica abstracție", „au uitat" geneza piesei diabolice, au uitat scenariul dictatorial al Infernului, au uitat replicile tragice, l-au uitat, poate, pe dramaturgul și regizorul diabolic, dar își amintesc *uitarea*.

Citind *Tratat asupra cozii*, lectorul îndură vraja unui mimetism proteic, asumându-și perspectiva abisală și palimpsestică a romanului, interiorizând avatarurile diabolice ale unei infinite ABSTRACȚII, devenind el însuși un palimpsest și un abis abstract.

Cristina NECULA

Similitudini

Ana SELEJAN
REEDUCARE ȘI PRIGOANĂ
Ed. Thausib
Sibiu, 1993

Când a apărut, în 1992, cartea *Trădarea intelectualilor* scrisă de Ana Selejan n-a beneficiat, din păcate, de difuzarea pe care o merita. În librăriile bucureștene, oricum nu prea a fost de găsit.

Ea n-a fost însă ocolită de critica (mai mult sau mai puțin literară) care și-a concretizat intervențiile în două atitudini principale: una de semnalare a pericolului de repetabilitate a fenomenului proletcultist (chiar dacă de sens invers) în cultură, cealaltă - de alungare a muștei aflate pe propria căciulă. Apariția celui de al doilea volum – *Reeducare și prigoană* – al ciclului *România în timpul primului război cultural* va prilejui, probabil, același gen de reacții. Cum în anul care a trecut ni se pare că pe căciula noastră nu s-a așezat nici o muscă, vom rămâne consecvenți în părerea că lucrarea Anei Selejan e necesară și pilduitoare.

Volumul *Reeducare și prigoană* completează dosarul privind instalarea ideologiei proletcultiste în literatura română. Ca și în prima parte a lucrării, autoarea își rezervă un rol minimal în comentarea fenomenului, lăsând, în schimb, spații largi documentului, mai grăitor și mai convingător prin el însuși. Procedeul pretindea o muncă enormă de citire, înregistrare și ordonare a materialului de presă literară (și nu numai) din cea de a doua jumătate a deceniului al cincilea. Rezultatul dovedește că această muncă a fost prestată cu atenția și migala cercetătorului dăruit. Departe de a fi o expunere seacă de documente, cartea beneficiază de o organizare inspirată, care impune o lectură alertă, cu sufletul la gură, ce parcurge uneori teritorii aproape romanești, fără a se abate însă nici o clipă în domeniul ficțiunii. Dimpotrivă, fiecare titlu și subtitlu acoperă conținutul strict al unei epoci a cărei imagine se alcătuiește din citate ample, cu trimiteri exacte la ambianța sau la revistele din care au fost extrase. Un capitol foarte consistent este *Contestarea lui Arghezi*, din ale cărui subcapitole cităm, în loc de orice alte comentarii asupra destinului ingrat al poetului în perioada imediat postbelică: *Probe la dosar, Episodul „Seringa", Contestarea în congres, 1948, Al treilea val, Sorin Toma et Co.* Cercetarea nu

merge mai departe de anul 1948, dar al treilea val a fost urmat, se știe, de un al patrulea, în anii din urmă, cu nimic mai sărac în mâluri decât cele din deceniul cinci. Dacă mai adăugăm că în ultimul capitol se află, printre cei loviți atunci, numele lui George Călinescu și Marin Preda, devine evident că lucrarea Anei Selejan apare într-o epocă literară în multe privințe asemănătoare cu aceea pe care o investighează.

Andrei GRIGOR

Horror pe pâine

Stephen KING
SHINING
Ed. Nemira
București, 1993

Nu știu câtă poftă de horror putem avea la acest început de iarnă provocatoare. Probabil că un asemenea gen de lectură ne poate ajuta să vedem că oricând e loc de mai rău. Că „există" lume terorizată de probleme „oribile", de-a dreptul „scandaloase" pentru existența civilizată în care ne alintăm. Și atunci îl întreb pe Stephen King: Domnule, vă citesc scenariile și cărțile, vă urmăresc filmele. Chiar doriți să ne plesnească artera înainte de vreme? De unde deliciul acesta pentru ipostaze pe care omul grijuliu din ziua de azi nu le poate pricepe (percepe)? Și mai puneți și toată greutatea acestei cărți în spatele unui copil „strălucitor". Este cuvântul dumneavoastră prin care sugerați calitatea micuțului Danny, aceea de a putea să activeze în două lumi distincte. Una „reală", adică accesibilă muritorilor de rând, și una „meta-reală", cu restricții la intrare și (ieșire). Dacă ritmul cărții este în general destul de sacadat, momentul în care cele două „realități" se intersectează ridică inevitabil tensiunea cărții (și implicit a noastră). Nu pentru că ipostazele ar fi inedite (acțiunea se desfășoară ca de obicei într-un castel izolat, în mijlocul unei ierni nemiloase, toate mijloacele de comunicare cu exteriorul se pierd încetul cu încetul etc), dar formula (credeți că ar trebui să folosesc pluralul?) prin care răstorni o găleată cu groază în capul unui personaj dă în cele mai multe cazuri rezultatul așteptat. Adică înroșește turnesolul sensibilității cititorului, semn că succesul va fi de această dată prieten cu scriitorul. Simțindu-se obligat față de „fani", acesta va continua să le ofere tabletele, adică mereu alte și alte cărți (scenarii, filme). Și se ajunge astfel la o bibliofilmografie ca aceea a lui Stephen King. Una care îți asigură și gradele de cuviință; „personalitate", „clasic", „monstru (sacru)" etc. Oare să nu fi aflat scriitorii români de o asemenea posibilitate? Noi oricum nu am aflat de încercările lor de gen. La noi se poartă untul pe pâine.

Dragoș TUDOR

Calculele lui Musil

Cazul lui *Robert Musil* ilustrează perfect paradoxul pe care el însuși l-a exprimat, susținând că există două genuri de autori: cei celebri și cei „presupuși a fi astfel". Autorul „Omului fără însușiri" aparține indiscutabil celei de-a doua categorii căci, chiar dacă este pus adesea alături de Proust, Kafka și Joyce, ca unul dintre cei mai importanți scriitori ai acestui secol, este în realitate mai mult citat decât citit.

Născut în 1880 în Austria și mort sărac și exilat, în Elveția, în anul 1942, Musil a lucrat peste douăzeci de ani la opera sa capitală, fără să o termine, totuși. De formație științifică și filosofică, Robert Musil experimentează în literatură matematicile și fizica, acestea procurându-i mijloace și concepte apte de a interpreta fenomenele umane și istorice. Este vorba, în primul rând, despre calculul probabilităților ce poate fi aplicat cu succes, în opinia sa, analizei realităților sociale. Chestiunea posibilului și probabilului este omniprezentă în „Omul fără însușiri", a cărei acțiune se petrece în Kakania - nume ironic dat de Musil Imperiului chezaro-crăiesc. Ulrich însuși - personajul central al romanului - este matematician, se definește ca un om al posibilului, refuzând paradigma eroică. Pentru Ulrich, ca și pentru Musil, rolul individului genial este supraevaluat; omul modern e mai degrabă un om „statistic" sau „mediu", indivizii și evenimentele fiind interșanjabile. Cei care pretind că înțeleg bine istoria nu se amestecă prea mult în ea.

Musil nu renunță la ideea că este de preferat să inventezi istoria decât să i te supui. Rolul scriitorului este acela de a explora lumea posibilă, de a încerca să-l înțeleagă pe omul obișnuit și de a transforma fatalitatea statistică într-o șansă pentru umanitate. Iată și rostul cărții lui Jacques Bouveresse „Omul probabil - Robert Musil, întâmplarea, mediana și spirala istoriei".

I. NICOLAE

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

STAREA LITERATURII

Antologia poeziei generației '80

Noțiunea de „generație" și mai ales noțiunea de „generație literară" creează confuzii din cauza multiplelor conotații. Una din conotații este cea cronologică. Accepția de „grup cu aceeași vârstă", pe care o dau dicționarele, oferă taxonomiei literare pretextul destul de plauzibil de a aduna în limitele unui deceniu (așa cum s-a încetățenit la noi) pe acei scriitori de vârstă apropiată care au trăit în același context istoric, social, politic, în același climat cultural-estetic, manifestă aceleași gusturi, adoptă aceeași ideologie literară. Este însuși criteriul pe care și-a construit Al. Mușina *Antologia poeziei generației '80*, recent apărută în editura „Vlasie" din Pitești.

Numai că acest criteriu nu operează aici suficient de consecvent și convingător. Practic, ar trebui ca limitele cronologice ale generației să fie anii 1950-1960 pentru data nașterii și 1980-1990 pentru debutul literar. Or, Al. Mușina include 4-5 nume de poeți născuți după 1965 (deci aparținând generației următoare), alți 4-5 debutanți după 1990, în schimb omite cu bună știință poeți aparținând cronologic generației '80 și cu mult mai valoroși și mai puternic afirmați decât o bună parte dintre cei antologați, cum ar fi Dan Damaschin, Gabriel Stănescu, Gabriela Hurezeanu, Cleopatra Lorințiu, Domnița Petri, Ion Bogdan Lefter, Carolina Ilica, Virgil Mihaiu, Magda Cârneci, Cornelia Maria Savu, Marin Constantin, Sergiu Ruba, Ioan Augustin și mulți alții, susținând că au „o retorică, un mod de a construi și de a se raporta la realitate mai aproape de paradigma poetică interbelică și de prelungirile ei postbelice decât de paradigma pe care o inaugurează generația '80".

Așadar, Al. Mușina pentru cel puțin 80% din poeții afirmați ai generației (personal, eu am debutat literar încă din timpul liceului aproape trei sferturi din aceștia), renunță la criteriul apartenenței la o anumită vârstă în favoarea criteriului ideologic care definește mai puțin „generația" literară, cât mai ales „școala" literară care strânge în jurul unui program făcut public scriitorii de toate vârstele. De altfel, în prefața intitulată prezumțios „O poezie pentru mileniul III", Al.Mușina încearcă să definească „optzecismul" prin spirit de frondă, textualism, cultivare a cotidianului, a banalului, a transcendentului, a metafizicii, a nevrozei - note care nu ne par a fi un „monopol" al generației '80 deoarece un cât de cât cunoscător al literaturii române le poate întâlni și la „bătrânii" moderniști și suprarealiști și la generațiile anterioare optzeciștilor, în forme uneori surprinzător de mimetice (n-ar fi lipsită de interes o reparcurgere a suprarealismului românesc și a poeziei oniricului și absurdului cotidian dintre 1960-1970). Luat ca fenomen de „școală" literară, optzecismul gravitează în jurul a 10-12 personalități literare autentice născute aproximativ între 1950-1956, cum ar fi Traian T. Coșovei, Florin Iaru, Matei Vișniec, Ion Stratan, Nichita Danilov, Al. Mușina, Liviu Antonesei, Mircea Cărtărescu, Liviu Ioan Stoiciu, Mariana Marin, Marta Petreu, deveniți un fel de lideri ai curentului și formați ori re-formați mai ales în vetrele studențești care au avut un rol major în impunerea unei anumite linii estetice și transplantarea ei și în alte orașe universitare sau neuniversitare.

Antologia generației '80 ar putea mai degrabă fi numită „Antologia curentului optzecist", cu cei 30 de adepți fideli ai lui, din cei peste 200 de scriitori care aparțin *cronologic* generației '80. Dat fiind că orice antologie are un caracter *subiectiv*, ea reflectând liberul arbitru al antologatorului, la fel de subiectiv apreciez (indiferent de divergența punctelor de vedere) că această antologie este un curajos și necesar act de cultură, o încercare de reabilitare și reintegrare în istoria literară a unui mănunchi de scriitori autentici care au parcurs cei mai apăsători ani ai dictaturii comuniste și i-au rezistat eroic, o întâlnire cu o poezie care, fără a fi întru totul originală și revoluționară estetic (cum susțin apologeții ei), are meritul de a fi simptomatică și definitorie pentru o anumită formă de rezistență intelectuală la constrângerile dictaturii politice sau la dictatul întoarcerii la forme literare involute.

Personal, aș fi conceput o antologie a generației '80 pe criterii *consecvent cronologice*, fără să arăt alergie față de *varietatea* și *diversitatea* tendințelor literare manifestate în interiorul generației, după opinia mea firești și benefice dezvoltării multiradiare a literaturii noastre, punând însă mai presus de toate criteriul *valorii estetice* și al *specificității mesajului de generație*, dincolo de ambițiile și orgoliile de coterie literară.

Prof. dr. Tudor OPRIȘ

Post-Modernism sau Trans-Modernism?

Neîndoielnic, apariția unei antologii este oricând binevenită.

Dar atunci când această lucrare se numește "Antologia poeziei generației '80", când studiul său introductiv are ca titlu "O poezie pentru mileniul III" (autor Alexandru Mușina) și de vreme ce în mediile literare se vehiculează deja eticheta "nouăzecistă", este nevoie să ne aplecăm cu ceva mai multă atenție asupra particularităților culturale ale ultimelor aproape două decenii, de pe la noi și de aiurea. Căci fără a aminti (măcar în treacăt aici) *descătușarea formală* pe care această perioadă istorică a cunoscut-o atât în filosofie cât și în politologie, atât în tehnicile Puterii cât și în cele economice, atât în fizică, teoria informației dar și în geometrie și (nu în ultimul rând) în poetică, nu putem situa o mișcare literară mai mult sau mai puțin articulată și conștientă de sine: „optzecismul".

* * *

Puțină istorie.

Pe vremea când avangarda literară românească se bucura încă de deliciile metafizicilor textuale ale unor Barthes, Derrida sau Kristeva, departe, în S.U.A., Venturi publicase deja "Învățând din Las Vegas", Bellow publicase "Darul lui Humboldt", Kurt Vonnegut Jr. publicase "Micul dejun a campionilor" iar Woody Allen turnase deja "Ce e nou, pisicuțo?"

De asemenea, premiul Nobel pentru economie ajungea să fie decernat cuiva care nega statutul de știință al economiei politice, logica fuzzy și teoria catastrofelor începeau să acrediteze ideea auto-producerii ordinii din haos iar geometria fractală introducea conceptul de fracțiune dimensională...

Venise vremea anti-modernismului. Peste Ocean el s-a numit *post-modernism* (filosofic, politologic, estetic) și a apărut ca o reacție pragmatică la tehnicismul semiotic al Europei. În a doua jumătate a anilor '70, post-modernismul pătrunde și pe bătrânul nostru continent mai ales prin "noii filosofi", "noul val", al cinema-ului german sau prin arta pop britanică. Cam pe la sfârșitul deceniului, ecouri difuze ale post-modernismului încep să se audă și pe la noi.

* * *

Câteva constante ale esteticii post-moderniste: asumarea culturii fragmentului, disimularea codurilor culturii de masă, minimalismul expresiv, recuperarea clișeelor și a kitsch-ului, autoironia, pastișa și de-construcția, pluralismul semnificant, restaurația eclecticului, re-asumarea convențiilor retorice, ecologismul neo-pre-romantic, exploatarea tehnicilor multimediatice, antimodernismul sinucigaș (sinucigaș, pentru că provenea din chiar sânul avangardei).

Toate acestea (și altele, încă) am făcut din post-modernismul estetic un fel de *manierism* auto-conștient și, deci, cu atât mai pervers în manifestare și traumatizant în efecte (cel puțin pentru creatorii săi). Căci *post-modernismul are drept paradigmă chiar ideea de pierdere a paradigmei sau, mai bine spus, de dislocare, fracturare, fractalizare a paradigmei moderne.*

În atare condiții, deci în absența unei paradigme "afirmative", în sens clasic (a se vedea și "moartea ideologiilor"), ne va fi greu să concepem post-modernismul *real* drept o nouă cultură, ci, mai degrabă, ar trebui să vorbim despre *Trans-Modernism*, adică despre o subversiune culturală în interiorul și cu mijloacele semiotice ale Modernismului.

* * *

Această abordare ar putea chiar avantaja inserția fenomenului "optzecist" într-un context mai cuprinzător (estetic, literar, politic - românesc și/sau internațional) Adică : deși s-a manifestat în condițiile unui blocaj informațional și, mai cu seamă, în condițiile celui mai subtil totalitarism post-modernist (i.e. național-comunismul), "generația '80" a beneficiat de o focalizare, de un sincretism *de facto* atât pragmatic cât și estetic și, în plus, s-a putut articula pe o "tradiție" a dicotomiei modernism/antimodernism, "tradiție" oricând prezentă în avangarda românească a ultimului secol. Căci tensiunea semantică introdusă de către intuiția anti-modernistă care se dezvoltă în interiorul însuși al frondei avangardiste o întâlnim și la Urmuz, și la dadaiști, o găsim conservată la Marin Sorescu și la Nichita Stănescu, pentru a o re-găsi, mai târziu, în masivul poetic al contestatarilor "optzeciști". Nu întâmplător, tot un român (de data aceasta un critic aflat în diaspora - l-am numit pe Matei Călinescu) a sesizat, primul, contradicția dintre modernismul "pozitivist", asociat cu marșul către "progres" al civilizației tehno-industriale și (anti)modernismul estetic al avangardei (mereu de sorginte romantică). Acesta din urmă potențează latura individualistă a creației, inserția continuă care înaintează până la paroxismul auto-obliterării, subversiunea și alienarea radical-formală a discursului poetic, astfel încât frumosul-binele-adevărul să nu poată fi veșnic recuperat de către Putere, iar poezia să rămână o "comunicare fără stăpân"... adică o cale de real acces în vecinătatea Ființei.

Și ca să încheiem, vom risca să susținem că poezia "optzecistă" a articulat o experiență irepetabilă, la noi sau aiurea: căci "optzecismul" a reușit să topească elemente de onirism, telquelism, minimalism, punk, neoromantism, terorism lingvistico-politic etc, toate amalgamate cu o inocență pragmatică greu de egalat.

Dar pentru a încheia cu adevărat, vom cita câteva versuri din antologia "generației '80" (fără, însă, a vă numi autorul și titlul poemului):

" ... Infanta avea un ceasornic cu lanț de argint/ Pentru sfârșitul de secol muribund și murind... și mai avea Infanta/ o minunată oglindă venețiană/ descântată cu fum și buruiană/ și lustruită cu bocete și lacrimi triste/ de niște babe suprarealiste.../ Fiindcă-n această oglindă îngerească/ un cal păscuse iarbă înainte să crească,/ o mătușă murise înainte să se nască,/ pâinea nu mai avea timp să fie aluat,/ o pasăre a ouat/ o pasăre care-a ouat..."

Mihai D. POPESCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Valeriu CRISTEA

Un roman de actualitate postum

Încheiat, după cum precizează însuşi prozatorul, la 17 aprilie 1991, romanul lui Nicolae Ţic, intitulat *Evanghelia după Satan*, a apărut de-abia în primăvara sau vara acestui an, la editura "Viitorul Românesc", care s-a oferit să-l publice şi chiar l-a publicat, în onoranta colecţie "Scriitori români. Opere", după ce manuscrisul lui zăcuse la o altă editură, mult prea exigentă cu bieţii autori din ţară. Totul e bine când se termină cu bine, numai că între timp autorul (n. în 24.12.1928) a murit, astfel încât *Evanghelia după Satan*, tipărită postum, devine *ultima* carte a lui Nicolae Ţic, acordul final al unei prodigioase cariere scriitoriceşti. Spunem *prodigioase* având în vedere nu numai numărul mare de cărţi, desigur inegale, pe care le-a dat la iveală, dar şi faptul că omul *întunecat de gravitate* şi totodată senin care le-a scris, cu o concentrare eroică asupra muncii literare, cu o exemplară cinste profesională a fost, cred, jumătate din viaţă cel puţin, atât de încleştat de boală încât părea mereu pe punctul de a ne părăsi. Cu toate acestea, supravieţuia obstinat, un Blecher fără armură de ghips stârnind uimire şi admiraţie. Moartea însăşi multă vreme nu a îndrăznit să-l întrerupă, să-l ia de la lucru. Căci *a trăi* pentru acest prozator de autentică şi *exclusivă* vocaţie, mumificat de suferinţă, devenise tot una cu *a scrie*.

Încheiat, după cum spuneam, la 17 aprilie 1991, romanul lui Nicolae Ţic se încheie, ca acţiune, cu doar câteva luni mai devreme, exact la împlinirea unui an de la fuga dictatorilor, în 22 decembrie 1989. Şi începe cu o zi înaintea acestei date, în 21 decembrie 1989. Cu un oarecare Gorovei, cu un bloc turn din centrul Capitalei (cel mai înalt personaj al romanului, un fel de Gulliver în comparaţie cu locatarii lui liliputani) şi cu un câine de pripas, ucisă până la urmă Treanca, un umil dar percutant simbol al suferinţei universale. Molestat de un nefericit soţ încornorat (pe care totuşi acum nu avusese suficient timp să-l încornoreze), de două ori "păgubosul" Gorovei ajunge, taman în seara zilei de 21 decembrie 1989, în spital, ca victimă. De unde *qui pro quo - ul* cu atât mai grotesc cu cât acest excelent personaj minuscul dar veninos nu este altul decât *informatorul* blocului turn, locuind de ani de zile la mansardă, de unde tare ar vrea să coboare şi să ocupe şi el un apartament mai ca lumea. Vechiul lui vis pare să aibă mari sorţi de izbândă, acum după revoluţie, datorită unei vecine *de la patru*, doamna Silvestra, muncitoare (maistră) la o fabrică de încălţăminte, văduvă rămasă de curând şi fără unicul ei fiu, Emil, împuşcat în dimineaţa zilei de 23 decembrie, chiar pe terasa blocului turn, de presupuşi terorişti. După ce încercase fără succes să se lanseze şi el în afaceri, Gorovei, folosindu-se cu prudenţă de ambiguitatea situaţiei sale din seara de 21 decembrie, "se lipise de năpăstuiţii în haine cernite", câştigase încrederea preoţilor, devenind repede indispensabil la orice ceremonie religioasă din oraş. Se strecoară totodată în conducerea unei asociaţii pentru ajutorarea copiilor handicapaţi. Convins că "*orice mamă de erou are nevoie de un manager*", Gorovei se insinuează tocmai în această calitate pe lângă doamna Silvestra. Să aibă "grijă" de această femeie zdrobită de suferinţă, aflată la un pas de pensionare şi de sinucidere devine principala "ocupaţie" a odiosului Gorovei, disponibilizat temporar, sfătuit de legătura lui superioară, contactată telefonic la un număr bizar, să *hiberneze* deocamdată. În planul ambiţiilor sale mărunte dar tenace de nenorocit slujbaş ce se vântură şi prin provincie, Gorovei nu hibernează însă: o vizitează întristat şi smerit pe doamna Silvestra, îi aduce flori şi reporteri, o însoţeşte la Cimitirul Eroilor şi o urcă pe terasă, acolo unde căzuse răpus de gloanţe Emil şi de unde *urma* să se arunce în gol îndurerata mamă, care nu mai avea pentru ce şi mai ales pentru cine să trăiască, într-un cuvânt o pregăteşte metodic, cu diabolică răbdare, luni de zile, pentru pasul fatal. "Voia s-o vadă topindu-se de la o zi la alta. Cât poate s-o mai ducă? Până-n iarnă, cel mult!", îşi face socotelile Gorovei, flăcău tomnatic care între timp îşi găsise şi nevastă. Numai apartamentul doamnei Silvestra îi mai lipsea! Însă când, în fine, la prima aniversare a Revoluţiei române, după ce se asigură că fiului ei i s-a ridicat monument, doamna Silvestra se aruncă de pe terasa blocului, Gorovei, "păgubos între păguboşi", află cu întârziere mult aşteptata veste şi uşa râvnitului apartament sigilată. Reîntors în colivia din care voise să evadeze, cunoscuta voce de robot îl anunţă că i se cere "să rămână, în continuare, la mansardă. Era nevoie, (era iarăşi nevoie n. n.) de un Gorovei la mansarda blocului turn. ". Într-adevăr, „când eşti Gorovei şi numai Gorovei", după cum reflectează despre sine cu ironică amărăciune personajul, nimic altceva (mai bun) nu te poate aştepta.

Gândacului de mansardă Gorovei, autorul, evocator prin excelenţă dar *lucid* al *omului*, din punct de vedere social mic, i-o opune în roman pe doamna Silvestra. Dacă Gorovei este omul *mic* de nimic, doamna Silvestra reprezintă grandoarea umanităţii umile. Femeia rămasă cu ani în urmă, pe când mai locuiau la periferie, fără bărbat (reţinut câteva zile la miliţie şi bătut temeinic deoarece vociferase împotriva demolărilor, Partenie Jitaru se apucă şi mai vârtos de băutură, îşi chinuie soţia şi copilul, şi moare), Silvestra trăieşte exclusiv pentru băiatul ei, Emil, mulţumindu-se în ce o priveşte cu foarte puţin: un pahar de vin roşu duminica, o vizită a domnului Petru, la intervale decente de timp... Face parte din categoria celor care "greu o duseseră de când se ştiau, soarta, aşa, le fusese scris; un greu suportabil", apreciază apolitic, fără pic de spirit revoluţionar şi vocaţie de disidentă eroina, care toată viaţa a stat "tot pe margine, retrasă, cât mai retrasă". Spre deosebire de soţul ei, ea "vociferase doar în gând, în timp ce alerga pe la magazine..." În replică la una din lozincile cele mai strigate în 1990 ("Singura soluţie, încă o revoluţie!") Silvestra spune: "Încă una? se nelinişte doamna Silvestra. Să mai moară şi alţii? Ce folos de încă o revoluţie, dacă n-aţi ştiut ce să faceţi cu asta?!... Bani, bani, toţi voiau bani. Zile libere, toţi voiau cât mai multe zile libere. Paşapoarte, toţi voiau paşapoarte. Funcţii, toţi voiau funcţii. Nimeni nu se mai gândea la lucru. Nimeni? Dar eu muncesc mai mult ca-nainte şi câştig mai puţin, alţii tot aşa, n-am ieşit la grevă, n-o să ieşim, nu asta e soluţia, dar care e? Nu ştiu, nu mă-ntrebaţi pe mine, eu în politică nu mă amestec, eu la mitinguri nu mă duc, eu numai atâta vă rog: lăsaţi-mă să stau deoparte, unde mi-a fost şi-mi este locul; nu mă târâţi în vrajba voastră, din vrajbă nu se poate trăi; eu nici nu vreau să mai trăiesc prea mult ... n-am de ce... nu mai am pentru cine..."

În seara zilei de 22 decembrie 1989, când răsună primele împuşcături de după fuga dictatorilor, pregătindu-se să plece în căutarea fiului ei, pierdut undeva în vâltoare, eroina i se adresează astfel domnului Petru: "Revoluţia? El (fiul, n. n.) e revoluţia mea, e tot ce mai am." Ca Vitoria Lipan, Silvestra porneşte hotărâtă să-şi găsească fiul. I se permite să intre în fostul sediu al Comitetului Central, unde în timpul unei transmisii TV Emil fusese văzut preţ de câteva secunde de domnul Petru, însoţitorul credincios al Silvestrei. Foarte repede însă "sumbrele prevestiri" se prefac în sufletul femeii în iraţionala certitudine că fiul ei e mort. Fatalismul ereditar al generaţiilor de oameni păţiţi provoacă parcă în roman moartea lui Emil. Viu încă în seara şi noaptea în care mama îl caută socotindu-l deja mort dar murind în zori, după ce ajunge acasă, şi urcă pe terasă, unde flutură un steag. Amintind de personajul mamei din ultimul roman al lui SorinTitel, *Femeie, iată fiul tău*, personajul mamei din ultimul roman al lui Nicolae Ţic se dovedeşte la rândul lui copleşitor: Lovitura e atât de năprasnică încât femeia care şi-a pierdut fiul încearcă inconştient să fugă de durerea ei; ea adoarme pentru câteva minute dar nu adoarme şi plânsul ei: lacrimile continuau să-i curgă în timpul acestui somn bizar, singura soluţie de moment a instinctului de conservare. La înmormântare umblă prin cimitir "ca o găină beată". *Nu te lăsă mama, are mama grijă*, repetă Silvestra, şi se ţine de cuvânt. Când mormântul lui Emil e "aranjat", monumentul înălţat, albumul consacrat revoluţionarilor tipărit, mama se duce lângă fiul ei, pe drumul cel mai scurt, al căderii.

Dacă Emil e martirul revoluţiei, Silvestra e martira post-revoluţiei. Gorovei şi alţii încearcă să o transforme într-o păpuşă propagandistică şi aparent reuşesc (v. scena arderii în public a carnetului de partid). În realitate însă, Sfânta noastră, Maica Tranziţia, cum fusese poreclită, se detaşase într-atât de tot ceea ce nu avea legătură cu durerea ei încât îi devenise indiferent până şi ceea ce vroiau să facă cu ea!

Ca şi Silvestra, mama, fiul ei, Emil Jitaru, pare închis în mica lui viaţă. Din care va încerca să evadeze descoperind terasa (blocului turn), plăcerea de a picta şi dragostea (în persoana Iulianei). Din împărăţia lui,din paradisul lui, "Omul de pe terasă", al înălţimilor cu alte cuvinte, este alungat când locatarii blocului turn li se impun interdicţii legate de măsurile de securitate vizând un nou traseu al coloanei de maşini oficiale. Revenit cu picioarele pe pământ, "cu ochii plecaţi" Emil abandonează pictura şi urmează politehnica, unde trece drept conformist printre fiii de activişti slobozi la gură: "Zi de zi, cu sporită înverşunare, colegii lui colportau anecdote deşănţate la adresa regimului, practicând o disidenţă feroce (fireşte, doar în vorbe ce stârneau hohote de râs) la care nimic, dar nimic nu-i îndreptăţea. De unde ştiau anecdotele? Chiar de la părinţii lor, înalţi funcţionari, activişti, ce serveau, de ani de zile cu sârg şi oarbă supunere un regim corupt şi un dictator cocoţat la cârma ţării; de la părinţii răsplătiţi pentru eficienta lor strădanie (în practica de fiecare zi) cu salarii şi indemnizaţii substanţiale, câte şi mai câte alte avantaje; de la părinţii care una făceau, ca să-şi menţină rangul, şi tocmai pe dos gândeau, de la părinţii, slugi prea-plecate, care se voiau şi ei protestatari! Probabil că se şi luau unii pe alţii de martori: N-am fost de acord... Pentru ca, la o eventuală răsturnare de forţe, tot ei să iasă în faţă, ca nişte bravi cârcotaşi, sau chiar luptători din interior împotriva dictaturii. Sinistră, primejdioasă duplicitate, intuise Emil. Imoral, de neadmis, culme a neruşinării, i se părea faptul că aceşti părinţi - denaturaţi - îşi crescuseră copiii într-o duplicitate fără cusur, pregătindu-i, astfel, pentru noi conjuncturi social-politice. Intenţia era ca părinţii să-şi predea funcţiile copiilor disidenţi. În familie, revoluţie în familie." Absolvind facultatea cu o inutilă diplomă de merit, eroul va lucra în provincie ca inginer, stagiar şi navetist, devenind astfel unul din "navetiştii " lui Nicolae Ţic, care a şi scris un roman cu acest titlu. Între timp, Emil se însurase cu Iuliana, fiica unui nomenclaturist de mijloc, iritat de revoluţionarele schimbări. Ziua de 21 decembrie 1989 îl găseşte pe erou în Bucureşti, în concediu. Pe la amiază iese în oraş să cumpere bilete de tren: "el şi Iuliana îşi programaseră o escapadă la munte". Nimereşte însă în vârtejul evenimentelor, cu care de altfel nu era la curent, dar al căror martor la început detaşat devine şi care în cele din urmă îl absorb şi îl ucid. Din acest punct de vedere, *Evanghelia după Satan*, evocând zilele de 21 şi 22 decembrie 1989, este deja şi un roman istoric. Din care se detaşează figura Ştefaniei, tânără revoluţionară venind la Intercontinental cu provizii de acasă, hotărâtă să rămână acolo până la capăt (Sub ochii încă nedumeritului Emil, ea va fi strivită de o "ambulanţă"). Sau episodul cu soldatul prăbuşit peste capota maşinii domnului Petru şi odihnindu-se, *în această poziţie*, "preţ de vreo cinci minute" . După care reintră în acţiune. Atmosfera din fabrica de încălţăminte unde lucrează Silvestra şi unde, în dimineaţa zilei de 22 decembrie, activiştii încearcă să ţină situaţia sub control, este de asemenea excelent redată.

Dacă Emil, cu obsedanta lui terasă excesiv alegorică, pe care o eliberează cu steagul în mână, este prea sentimental, Iuliana este prea dintr-o bucată negativă. Nu-şi iubeşte de fapt soţul, pe care îl înşală cu securistul Dinu (cedându-i chiar şi lui Gorovei!), trage nădejdea că situaţia se va "normaliza" şi în cele din urmă pleacă din ţară, precedată de tatăl ei, fostul nomenclaturist Zahei. Aceste ezitări de condei sunt răscumpărate însă de siguranţa cu care autorul alcătuieşte tabloul primului an postrevoluţionar, dominat de înveninarea relaţiilor interumane: "Ceva tulbure, de rău prevestitor (se miră Silvestra, n. n.), se petrecuse cu oamenii pe care-i ştia de ani şi ani, echilibraţi, binevoitori, suportându-şi cu stoicism amărăciunile, având înţelegere şi pentru nefericirile altora - parcă turbaseră cu toţii, acum se pândeau şi se hăituiau.".

Adept a ceea ce obişnuiam până nu de mult să numim literatură de actualitate, Nicolae Ţic s-a ţinut până la capăt cu dinţii de prezent. Dovadă, ultima sa carte, una din cele mai bune din câte a scris: a dus acţiunea ei până la sfârşitul anului 1990 şi a terminat-o în 1991, cu puţin înainte de a pleca dintre noi. ■

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Traian T. COŞOVEI

La lumina cuţitului

„DRUMUL PÂNĂ LA OSPICIU ŞI ÎNTOARCEREA ÎNAPOI PE JUMĂTATE"

Cu focul stins,
cu ţigările pe sfârşite, cu marele frig zgâlţâindu-mi fereastra –
omul din colţ, bătrâna doamnă care şterge vitrinele
atelierului de bobinat
au fost ultimii care s-au gândit la mine,
la sângele meu care stinge lumina în sălile de cinematograf,
la viaţa mea care îşi cere iertare.

Ca pe o mângâiere mi-au dăruit o pătură veche.
Cu nesfârşită blândeţe mi-au adus mai aproape
chibriturile, bidonul cu gaz.

După puterile lor mi-au trimis ani de zile scrisori
să am cu ce aprinde focuri zadarnice la marginea mării.
Cu cenuşa unui imperiu mi-au vopsit faţa.
De la robinetele casei mi-au dat să beau îndeajuns.
Cu lanţuri din flori de câmp mi-au legat mâinile-
cu lanţuri de imortele
m-au acoperit ca pe unul de-al lor.

Cu focul stins în vechea mansardă,
cu ţigările pe sfârşite, cu lupii la uşă
(ah, la flacăra colţilor lor mi-am scris o viaţă întreagă poemul),
după ce am urcat un munte de plumb literă cu literă
sunt singur şi în tăcerea din jur
aproape aş putea să luminez.

CAPCANE PENTRU LUPI

Această toamnă a început într-o joi.
Am avut vreme să aprind focul, să privesc fumul
ridicându-se peste câmp.
Am avut vreme să aştern în păduri capcane pentru lupi
(după scrâşnetul lor după urma de sânge să găseşti drumul spre casă).
să-mi amintesc foarte exact felul în care
mâinile tale ating ca o renunţare
rafturile subţiri ale farmaciei.

Neîmpiedicată de nimeni, toamna a început într-o joi.
Am ars frunze uscate, a fost linişte ca înaintea marilor ploi.
Am privit puşca pândind într-un colţ, cartuşele
înşirate pe masă.
Capcane pentru lupi, dragostea mea –
(după liniştea lor să găseşti drumul spre casă),
capcane pentru lupi scâncesc şi se tânguie în întuneric.
Capcane pentru lupi strălucesc ca acoperişurile Bagdadului.

La naiba, mai bine un debit de tutun !
Şi timp să descriu armura de fălci a speciilor puternice,
refuzul sângelui de-a vorbi la trecut.
Să-mi amintesc foarte exact
părul tău lung prin care se anunţă scufundarea Titanicului,
degetele tale nesfârşite care bat viaţa mea la maşină.
Degetele tale (superb lăcuite) care scriu
viaţa mea cu literă mică.

VA MAI FI VREODATĂ AŞA?

Va mai fi vreodată aşa –
o lume dezbrăcată de cuvinte ca o tobă de tinichea
bătută de-o gură printre girafe, urşi, rinoceri?
Va fi ca-ntr-un *mâine* cu rânjet de *ieri* ?
Ca-ntr-un ciorchine de viaţă strivit între orele mici ale serii;
vremea când lacrima nu mai plânge, când râsul,
ah, râsul îndeasă biberoane de fier în gura durerii?
Când, pe asfaltul boţit, caligrafia însângerată a păsării
desena un târziu prea curând…
O, mamă, viaţa mea va trece învăţând limba rusă cântând ?

Va mai fi vreodată aşa?
Cuvintele întrebau singure orchestra cu muzici de mucava.
Va fi un parfum ca o întortochere de nume ilustre, -
o, mamă, viaţa mea va purta drapele, pumnale ori fuste?
Va respira miros de napalm, de petrol, de furnale?
Va supravieţui unor simple şi calde urale?
Alb-negru, alb-mut, alb-sonor
voi fi mai puţin singur ca o oglindă de ascensor?

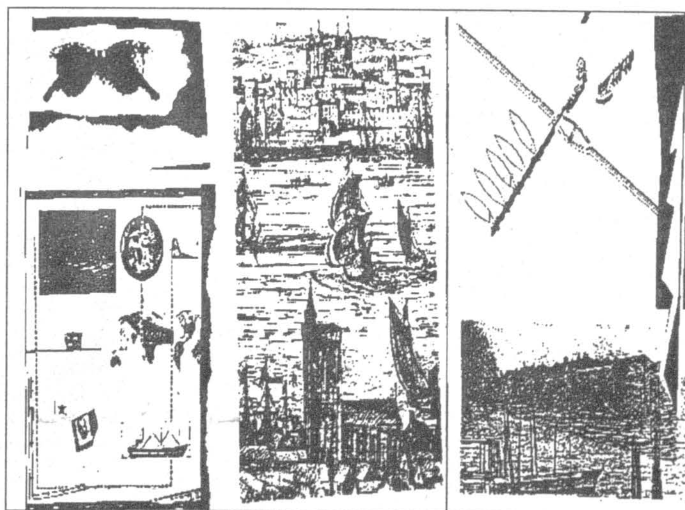
Prin porţi de hotel, de garaj, de vestiare
voi trece ca o urmă de ruj pe pahare ?
În fanfara de fălci, în orchestra obeză –
canibal al silabei - voi ajunge o halcă de porc
sub mâini subţiri de maseuză ?

PAGINĂ ALBĂ

Ca pe o pagină albă
va fi linişte într-o bună zi, va fi cald, va fi bine
ca într-o carte cu paginile rupte, îmi voi citi sfârşitul
la cofetăria din colţ.
Ploaia, afară, îmi va şterge încet chipul din memorie;
voi fi omul fără însuşiri - cu paginile sfârşitului rupte-
voi fi omul negru, fără semnalmente, acela
pe care noaptea îl visează copiii, acela pe care bătrânele
îl cheamă să le înece pisicii.

Ca pe o pagină albă nescrisă
şi mâinile mele vor scăpa într-o zi pe covor
ziarul acesta pe care îl citim de o viaţă.
Chiar părul tău lung se va prăbuşi până la urmă
ca un coş de fabrică, strivind sub el totul,

ca un monstru al adâncurilor, cu un pachet de biscuiţi
voi hrăni păsările oraşului.
Ca un buldozer al spaimei voi trece prin zidul viselor tale.
În faţa mării
îmi voi lumina faţa cu lanterna. În faţa mării
voi povesti până la capăt fericirea aceasta aproape suportabilă.
Cu pietre în gură, ca un bun orator, cu pietre în mîini
ca un cetăţean al onoarei
voi asculta cum se îndeseşte mărunt zgomotul scrisului pe hîrtie –
cum se înroşeşte încet pagina albă, buturuga dulce
pe care o voi îmbrăţişa disperat într-o zi
cu sângele şi cu gâtul.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Dumitru Radu POPESCU

Dumnezeu în bucătărie

Motto:

„Marele merit al lui Goya e de a face verosimil monstruosul. Monștrii săi s-au născut viabili, armonioși. Nimeni nu a cutezat mai mult în direcția absurdului posibil. Contorsiunile, fețele bestiale, schimonoselile diabolice, toate sunt străbătute de omenesc".
BAUDELAIRE

Vineri, 18 Septembrie. Dintr-odată a venit toamna. Acum două zile, Miercuri, pe plajă, o zi ca-n povești! Nu se mai terminau laudele! Până și Axin zicea că de când se află el la mare luna Septembrie n-a fost așa de etc. Și la radio, crainicii reporteri care au transmis din țară meciurile din primul tur al cupelor europene la fotbal ce–au spus despre temperatura aerului? (După ce-au dat formațiile, numărul spectatorilor, pac! și câte grade etc.) 32-35 de grade, Miercuri! Caniculă! Și azi, Vineri, plafonul de nori alburii acoperă cerul în întregime. Vântul, mort. Îmbrăcați în treninguri, câțiva îndrăzneți se încumetă să pășească pe nisip și să intre cu picioarele (cu tălpile!) în apa mării. O nostalgie... Da, tristețea unui sezon care se–nchide! Gogoneață, uitându-se chiorâș (din naștere!) la pescarii de pe dig se gândește la zargan: ce pește! Longilin (lunguleț), subțire, argintiu, cu o gură ciudată, ca un cioc lunguieț... Pește pentru protocol! i-au zis la cherhana. Nu se dă. Domnul director îl ia personal. Lucios, îmbrăcat într–o piele fină, ca pentru protocol, zarganul! Pentru burticică, prăjit sau în saramură, un basm! Cu vin alb, de Târnave (așa scrie pe etichetă! dar te mai poți lua după industria etichetelor?): „Riesling" de Jidvei. Cu apă minerală. Șprițul românesc, cu sifon, s-a dus! Unde mai sunt sifoanele de altădată? Gogoneață, chiorâș (din naștere!), privește de pe faleză bărbatul și femeia care adună, lângă apă, pietre... pietre de mare! Pictorul B? Nu, graficianul B! Cu soția, doamna B, Angelina B., fotografă la o revistă importantă, cu mare tradiție, dar cu tiraj mic. Gogoneață, în târlici, cu pantaloni scurți, căutând un amator pentru o partidă de șah! Nimeni. Ei, unde mai sunt șahiștii de Miercuri? Parc-au intrat în nisip, cu umbrelele lor de soare cu tot, cu pionii albi, cu pionii negri, cu nebunii cu tot...Până și farmacistul armean – veselul, căci câștiga, bre! – a intrat în nisip și stă acolo, așteptând vara viitoare! Gogoneață, chiorâș...Sașiu!

Întotdeauna se confundă sașiu cu șasiu! Sau e greu de diferențiat etc.! Dar oare e singurul lucru? ...Pescarul uriaș - cât un catarg încărunțit! -pâș ! pâș ! spre dig, cu undița la spinare (hotelul în care stă - stă parcă lipit de mare!). Pâș! pâș! Catargul! Dar ceva-i lipsește. Gogoneață: Ce, domnule? Și după un timp, Gogoneață, pentru el, șoptindu-și în barbă (cum se zice): cățelul! De ani de zile, pe plajă, vara, un uriaș (2 metri și patruzeci și șase!) cu un cățel cât o mănușă. De rasă, cățelul. Gogoneață (care pe toate le știe!): a murit cățelul! o intuiție, o certitudine, o exclamație? Gogoneață nu caută adevărul, în meandrele sale cele mai etc.! Asta, pe seama profesioniștilor (de căutat adevăruri) sau a celor interesați etc. El se mulțumește să constate (nu este cățelul!) și să-și exprime un gând (pentru sine, desigur!). Graficianul B are tolba plină cu pietre de mare (adică de pe malul mării): mici, mai măricele, lustruite, butucănoase, poroase, de cremene, lucioase, vinețiі, portocalii, verzulii etc. Baia graficianului la București, oho!... Grozav! Pereții sunt îmbrăcați în pietre de mare. (Ce faianță? Fâs!) Acuma adună pietre ca și bucătăria să fie?... Nu? Da, mai ales după discuția despre zargan. Totul se decide în bucătărie! Dacă ai un zargan bine pregătit, sau un guvid!...(mai mulți, se-nțelege!) pentru stomac e un regal! Și de la stomac pleacă istoria! (un filosof de pe plajă, cu barbă, citind o revistă magazin, de mare tiraj, cu cancanuri, animale de apă, de uscat, maimuțe, crocodili, șopârle, iepuri - a zis: istoria și stomacul etc.). Dar gloria femeilor? Dar trăinicia căsătoriilor? Gogoneață avea o tașcă plină cu întrebări pentru bărbosul... Eh, ce să-și piardă vremea! Unde mai pui că problema era rezolvată încă de câteva mii de ani! Grecii! Te pui cu grecii? Dacă până și ioginul (ioghistul?) care sta în cur pe plajă, cu picioarele încrucișate - a recunoscut: grecii, bre! Putea foarte bine să dea un citat din budiștii lui! Dar nu!... Corect! Heraclit a zis asta și asta. Știa. În schimb, nu se atingea de vin! Nu pentru că ar fi avut sulf! și că dimineața, după un chef (oameni suntem!), simți chimicalele cum îți ies pe gură!... Ah, borhotul e o dulce copilărie! Acetonă! Duhoarea lui Dumnezeu! Ei, nu! Aici Gogoneață puse punct: nu se putea spune duhoarea lui Dumnezeu decât ca o licență nu prea potrivită, totuși!... Divinul nu poate duhni, ca vinul! (Asta a spus - teatral! - bărbosul de pe plajă, râzând el singur de propria sa înțelepciune. Dar, mă rog...) Gogoneață îl vede pe iogin: lipa-lipa pe faleză. Își ia rămas bun de la mare. Se-ntoarce acasă! N-o să mai fie obligat să îndure mirosul grătarelor, seara, la masă! (Așa e pe litoral - mănânci cu colectivul în restaurant și chiar de tu ești vegetarian, chelnerii (pardon, ospătarii!) nu pot să nu aducă pentru alții cărnurile etc. etc.). Gogoneață, amintindu-și: ar fi foarte interesant să afli ce iau acești inși acasă?... Ce imagine a verii, a vacanței, a frumosului!... (Cal b 7, zisese farmacistul vesel când îl auzise pe bărbos întrebându-se despre chestia asta cu frumosul luat etc.)

– Domnule Titirișcă!

Un domn scund și gras voia să știe cu ce tren pleacă domnul Titirișcă desearǎ! Aici, toți sunt domni. Cum ajung la slujbă, devin prieteni. (Râsul bărbosului - glumeț, de! cel puțin așa era el convins.)

– Domnule Titirișcă, doamna Titirișcă mai rămâne cu domnișoara Titirișcă?...

– Nu.

Evident, nu. Se apropia marele Octombrie, luna recoltelor îmbelșugate, a mustului, a pastramei și a altor delicatese ale toamnei. Dar să nu-l uităm pe grecul care a zis – își zice Gogoneață amintindu-și de iogin, care spusese Miercuri ce-și amintea acum, Vineri, Gogoneață - că zeul se află în bucătărie! Zeul, în bucătărie. Cam așa. Cum pe vremea grecilor erau numai zei, astăzi esența ar putea fi transpusă... Și ioginul, respirând, respirând!... făcuse o pauză lungă. Aerul șuierase! Aerul „dat afară de el" - slobozit! - din plămâni, desigur, afară... șșșș! fssss! Ca o demonstrație, căci alteori aerul... oricum neauzit!

Chiar și domnul Titirișcă observase: respirația bună e sănătate curată! Și vegetarianul: da, Heraclit, sigur! a zis ce-am putea noi spune acum cam așa: Dumnezeu e în bucătărie sau: Dumnezeu, în bucătărie... Titirișcă: groh! râgâise.

– Mă scuzați, zisese Titirișcă, privit amarnic, și la timp, de doamna Titirișcă.

Ioginul, lipa, lipa, acum, pe faleză, în șlapi. Încrețindu-și pielea de pe vârful nasului, și ridicându-și vârful nasului, hai să zicem în sus, când îl privea pe domnul cu cățelul (de altă dată), acum domnul fără cățel...

– Bomba verii, bomba verii rămâne sinuciderea directorului cu aprovizionarea... Auzi, în depozitul de vinuri și băuturi spirtoase - să se spânzure de un calorifer! Ce idee! Printre sticle pline... care de altfel vor face bucuria multor burți și minți!... fără ca acești imbecili să știe că sticlele au fost martorele morții...

– Mie-mi place vinul, maestre, așa că nu mă consider un imbecil când îl beau și-mi face... Chiar și bucuriile minții pot fi posibile!... Ați uitat că... și vinul e un aliment?... Adică și el, zise lunganul fără cățel, se poate consuma în bucătărie...

Gogoneață înțelese: pe scurt, lunganul voise să spună că și Dumnezeu se află în vin!...

– Păi, nu? chiar îl auzi pe lungan. Și bomba verii și alta: sinuciderea responsabilei de la hotelul „Muntenia", în sala de armament, spânzurată de un rastel...

– Ce sală?!... nu înțelese bărbosul.

Se strânseseră pe plajă, în treninguri, îmbrăcați care cum - stând așa, de vorbă, și privind marea, stând în picioare chiar pe locurile unde până Miercuri stătuseră tolăniți pe nisip, pe saltele, pături, prosoape (luate de la hotel), cearceafuri... Își luau rămas bun de la mare? Așteptau să treacă timpul - până la ora trenului? Unii - nici nu se știau pe nume! Nici de unde sunt! Ei, poate n-aveau să se mai vadă niciodată. Oricum, îmbrăcați, păreau alți oameni!... Nu se mai vedeau burțile etc.! Dar - constată Gogoneață - exista în ei o tristețe, bre! Care n-o să mai vadă niciodată acest țărm de mare? Ptiu!

– Bomba e c-am găsit ieri țigări „Carpați" și cafea naturală...

Fu ca un curent rece.

– Unde?

– Și țigări „B.T.". La magazine, preciză lunganul.

Ei nu intraseră prin magazine toată vara - adică în tot timpul concediului...

– Și cum se explică?...

– Foarte simplu. Au plecat turiștii, au mai rămas frații noștri cei mari, germanii, și nordicii, care nu beau cafele și nu fumează „Carpați" cu trei lei...

Mister! Gogoneață, privindu-l cruciș (normal!) pe lungan, aștepta dezlegarea... (era să spună, pentru el: bombei!...) Catargul continuă:

– Până ieri țigănușii care curăță plaja, în contracte, căci nici dracu nu i-a văzut adunând hârtiile, ori... Ei, țigănușii vindeau pe plajă țigări „B.T." cu 45 de lei! Ca pentru borfași!

– Și? nu înțelese vegetarianul, care era un antitabagic convins.

– Și plecând turiștii... ăștia nu mai au cum vinde marfa decât în magazine, deocamdată...

– Nu-i asta, nu-i asta, surâse Titirișcă. Părerea mea este...

Părerea lui era că sinuciderea directorului... și a responsabilei de la „Muntenia" (care, culmea! era veterană pe litoral, precizase Titirișcă... A și fost decorată acum zece zile, când cu aniversarea celor 25 de ani de la înființarea stațiunii...)

– Posibil, zise vegetarianul,știind doar el ce însemna acest posibil.

– Recepționera de la noi, doamna Graura, zise bărbosul... Da, are părerea că responsabila de la „Muntenia" cam trăgea la măsea.

– Eh, prostii...

Baliverne. Invidii. Bârfe. Despre morți se poate spune orice. Cafeaua... Totuși, în rumoarea de pe plaja friguroasă, Catargul - care era cu trei capete peste toți, ca înălțime, desigur! - reuși să precizeze: că s-ar putea... s-ar putea ca de frica unor posibile controale... bilanțuri!... să fi apărut țigările și... Totuși, zise, să te sinucizi pentru!... Gogoneață îi privi pe soții B. Adunau pietre și nu le păsa de bombele verii!

S-o auzi pe doamna Titirișcă mirându-se: Vai, ce valuri! Vai, ce nisip! Vai, ce iarbă! Totul părea pus sub semnul exclamării. Valurile, ca o răbufnire a străfundurilor mării, mai degrabă decât un capriciu al vânturilor? Vai, ce ploaie! Dar niciodată: Vai, ce sfârșit a avut Valentina! De ce oare erau mai importante vântul și ploaia pentru doamna Titirișcă decât moartea fulgerătoare și cumva ieșită din comun a Valentinei? Dar ar fi destul acest simplu raționament ca s–o pui pe doamna Titirișcă sub ochiul atent, aflat, ca în basme, în chiar ceafa ta acolo unde nimeni nici măcar nu-l bănuiește?

Țăcănitul roților de tren: taca-taca-taca. Cașubalezechiel îi vorbise lui Gogoneață despre ochiul din ceafă? Da, Cașuba se afla pe

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

o schelă în biserica din Cloșani și picta un înger. O lumină. Desăvârșea aripile acestei lumini. Tu, cu bucătăriile, râsese Cașuba. Te-am simțit când ai intrat, Gogoneață. Deși eram cu fața spre înger... O, aștept să vină în această bisericuță țiganii de la Strehaia, să se spovedească la părintele Nicanor pentru aurul!... printre ei s-ar putea să se afle și Ioniță, tatăl meu, românașul codrilor, și Estera, dulcea lui nevastă?... Cașuba vorbea cu bucurie despre Ioniță: căci n-ar fi putut altfel, dacă picta îngeri și lumină...

Seara, în tren, ca din întâmplare, se văzură pe culoar... Titirișcă își pusese și cravata! Doamna Titirișcă, somnambula, stătea la fereastră, mută. Luna pe cer - ioc! Miercuri, da - teribil! - luna strălucise pe cer toată dimineața! Gogoneață o descoperise la nouă și jumătate, stând el întins pe spate pe pătura lui din nețesute!... Pe la unsprezece și jumătate, când armeanul venise frecându-și palmele să mai joace o partidă de șah, luna era tot pe cer, ca o seceră de argint. Cu burta în sus, spre răsărit - seceră de argint. Doamna Titirișcă nu-și dezlipise ochii de pe ea!... Doamne apără și păzește!

Gogoneață și Titirișcă, în aceeași cușetă. Din întâmplare. Sau pentru că luaseră la un loc bilet, plecând de la hotel la Agenția C.F.R. cu minicarul? Ei, doar nu le-or fi potrivit destinul pașii, în minicar, să stea alături?! Doamna Titirișcă, domnișoara Titirișcă, în cușeta de alături.

Despre ce vorbesc oamenii când pleacă de la mare? Despre servici! Se mai dau granzi? Pot. Cine-i știe cu adevărat? Acolo, în cușetă, ești regele vinului din Huși, împăratul cartofilor de la Covasna! Pe culoar, doamne, câți împărați bronzați! Numai Gogoneață și Titirișcă vorbeau despre câinii de pe litoral! S-au înmulțit! Umblă în haite. Iarna se adună în păduri, ca lupii. Teribilă chestie! zise Gogoneață. Și se explică: după mii de ani, câinele, prietenul cel mai devotat al omului, redevine sălbatic! Adio câinelui soldatului necunoscut! Dar care sunt cauzele, cauzele? Și în Cehoslovacia - am citit într-o revistă ungurească, intră în discuție un chelos... Și în Spania! Deci și în lagărul capitalist? Vai! Și într-un lagăr, și în altul câinii se simt dezmoșteniți! Vom intra în mileniul trei fără câini? se miră doamna Titirișcă. Acuma, cu desființarea lagărului, viitorul câinilor va arăta altfel. Și al oamenilor, desigur, desigur! Secolul următor va fi religios sau nu va fi deloc. Malraux, precizează ioginul. Va fi cu câini sau fără câini? întreabă Catargul. Dispărând satele, și oamenii urcându-se în blocuri, câinii vor trăi - în afară de un număr mic, din rase mai de soi! - la grădinile zoologice. Acolo vei vedea flocanul românesc, despre care scria „Flacăra" că ar fi ceva... Gogoneață nu-și mai aduce aminte ce-ar fi descendentul din strămoșescul câine ciobănesc, sau i se pare comică această ipoteză? Își suflă nasul în batistă (nu e guturai, e praf!) și se uită chioraș (normal!) la stelele de pe cer. Din viteza trenului se văd pe cer stelele?

Dimineața, trezindu-se mai devreme decât Titirișcă, Gogoneață se duce în pijama la W.C. Mâncase lubeniță, seara. Dar avea o bășică bună. Bășică sănătoasă în corp sănătos. Numai că visase urât! Patul în care dormise, sus!... Titirișcă pe patul de jos! Gândurile lui Titirișcă să-i fi urcat?... Ce prostie! oricum, îl visase pe Titirișcă! Să-i spună? Ba!

Țaca-țaca-acceleratul. Ușa cușetei în care se aflau graficianul B și soția sa - deschisă. Ei, la cafea! În termos, apă caldă pe măsuța de deasupra chiuvetei, într-o vază ciudată scobită într-o piatră de mare - un uriaș buchet de flori! Florile toamnei, palide, scaieți înfloriți, cu un soi de puf alb... Flori sărace, rigide, speriate, timide, frunze uscate, încremenite, maronii, lujere lemnoase, maronii. Natura îmbătrânește în maro! Îi ghici graficianul întrebarea, răspunzându-i scurt, repetat: natura îmbătrânește în...

– Nu doriți o cafea?

Gogoneață se dăduse de gol, salivase, precum câinii lui Pavlov? E din Bulgaria? întrebă, mulțumind pentru cafea... Ca și cum frații bulgari deveniseră producători de cafea. De-aici, nu mai fu decât un pas până la trecerea ilegală a frontierei... Desigur, nu de către oameni, asta nu i-ar fi făcut să râdă pe cei trei înviorați de cafea, ci de către câinii bagabonzi!... probabil se făcuse legătura între câinii lui Pavlov și Bulgaria. Da, trec granița noaptea, ziua, iarna, vara... Atacă iepurii, căpriorii, gâștele!... În sfârșit, s-a descoperit de unde pornea Răul mondial, râse B. Și preciză: de la câini!

– Ei, după vulpi, sunt primii care turbează, se auzi, din ușă, vocea doamnei Titirișcă.

Ori trăsese cu urechea, ori o ademenise mirosul de cafea. Fotografa, doamna B, îi oferi, fără s-o mai întrebe de vrea, o ceașcă de cafea. Vru, doamna Titirișcă. Gogoneață o privi: oare ce ochi ar face somnambula dacă i-ar spune - chiar acum, la o cafeluță! - că soțul ei este un criminal?

Catargul, în pijama, cu niște picioare de doi metri (aproape! Hm! deci aici era secretul înălțimii sale, în rășchitoare!), preciza:

– Toamna, când se termină sezonul, le mai dau otravă... (evident, câinilor) îi mai împușcă.

– Îi împușcă?! tresări doamna Titirișcă.

– Da, dar nu cu pușca.

– Nu?!

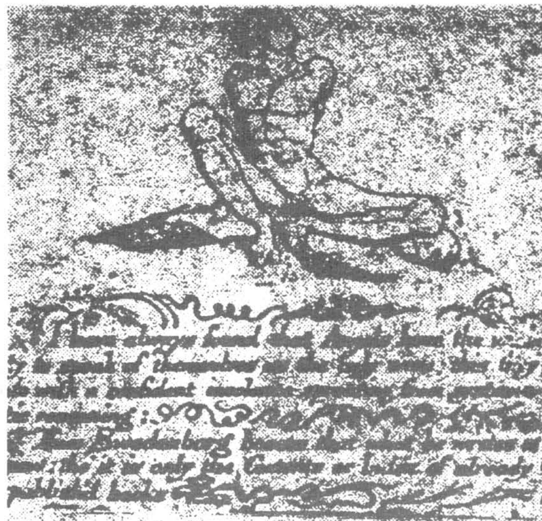
– Cu un pistol special, fără zgomot... Un pistol, preciză Catargul, meticulos, ca un profesor, ca să nu fie nici un dubiu în căpșorul somnambulei... Un pistol... care în loc de glonț are un ac și o greutate...

– Nu pricep, dădu impacientată din mâini doamna Titirișcă, îngrozită de crima împotriva câinilor...

– O clipă, zise Catargul. E o soluție. E o soluție... care coagulează sângele! Un fel de seringă este acest glonț - vorba vine glonț... Omul trage de la câțiva metri în câine, acul intră în carnea javrei, dar nu rămâne acolo, greutatea de care e prins îl scoate, îl trage afară... Câinele fuge, greutatea, ca să-i zicem astfel, deși nu e propriu-zis ceva enorm...

Doamna Titirișcă rămăsese cu gura deschisă: fiindcă, fiindcă pe geam văzuse luna pe cer, albă! Gogoneață sesiză - singurul, își zise el! - că nu câinii... Așa că degeaba continua Catargul să explice cum pușcașul își recuperează glonțul (!), cum câinele nu fuge mai mult de șaizeci de metri și cade lat, cu sângele coagulat bocnă în el... Stricnină? întrebă, ca din vis, somnambula, și Gogoneață rămase, rămase... Era să-i cadă ceașca din mână!

– Dar acest om e un pericol... poate să tragă în ce câine vrea... Și... și chiar într–un om! se indignă doamna Titirișcă, privind luna, parcă vorbind cu luna, dacă nu chiar cu Dumnezeu!

– E un ins... autorizat, zise Catargul, nerefuzând nici el un pahar cu cafea. De ani de zile se ocupă cu... Și au încredere în el!

– Cine? nu se lăsă doamna Titirișcă, belicoasă, cumva convinsă că aici nu mai era vorba doar de puterea administrativă, de puterea lumească... fiind și... și!...

Ei, dar dacă eu i-aș spune cum l-am văzut pe soțul ei... ucigând... în magazia cu sticle? Hai, ce-ar zice de puterea din cer? Nu, nu-i spun, ar fi o cruzime, își zise Gogoneață și privi și el (cruciș, desigur) luna de argint de pe cer!

Acum Gogoneață se întrebă pentru prima oară: avea el dreptul să depună mărturie despre crima petrecută în depozitul de băuturi, printre miile de lăzi cu sticle pline?... El nici n-o salutase în tot timpul sejurului pe doamna Titirișcă, deși făcuseră plajă la doi pași, și cu domnul Titirișcă jucase chiar câteva partide de table - pe pătura lui Gogo, e drept!... Nici ea nu-i acordase vreo atenție, nici măcar cât afurisitei de farfurii din plastic roșu cu care derbedeul cu chiloți roșii (prea strânși pe el, să i se vadă ce nu prea avea ce să arate) se juca într-una, aruncând-o împotriva vântului și încercând s-o prindă în aer, farfurioara revenind ca un bumerang spre el... O fascinase pe Titirișcoaie rotundul roșu, mișcător, al jucăriei de plastic, amintindu-i de luna roșie din săptămâna de la sfârșitul lunii August? Nu era cazul să se răzbune pe ea, povestindu-i pașii lui Titirișcă, de pisică, prin depozitul de băuturi alcoolice - dacă ea nu-l luase în seamă (pe el, Gogo! se-nțelege)... Ar putea părea că e furios că nu fusese cinstit nici măcar c-o privire de dulcea somnambulă - lucru adevărat! și că din dorința de-a se bucura de privirea ei venea mânia cu care putea să-i povestească fapta soțului ei drag, Titirișcă!... Da, Titirișcă intrase în depozit pe portița din fața bodegii „Secărica" - în văzul lumii, cum s-ar spune... Gardul de sârmă înconjura depozitul... Doi câini, în lanț, chiar lângă portița pe care o tăbliță anunța „Trecerea oprită"... Titirișcă intrase ca la el acasă, câinii nu-l lătraseră. Prima ciudățenie! A doua: văzându-l, responsabilul depozitului, maestrul Andrian Căruțașu, nu clipise din ochi! Nu se mirase că intră peste el un necunoscut! - fiind sigur că era cineva de la centru venit în control? și că nu trebuia să-i tresară un mușchi, ca la orice nevinovat?... Dar de ce putea fi vinovat Andrian Căruțașu? Mobilul crimei nu-l știa Gogoneață!... Decât desfășurarea ei: Titirișcă se apropiase de Căruțașu, fără să-i dea bună ziua, îi întinsese mâna, ca să i-o strângă, normal, ca omului la care intri în casă... O scurtă busculadă, câteva sticle sparte, din lăzile cu lichior de ananas (de unde atâta ananas la noi?) și responsabilul căzuse în balta dulceagă și cleioasă de lichior... Murise atunci, sau după ce-i atârnase de gât ștreangul cu care-l agățase de țeava care ducea iarna apă caldă în caloriferele hotelului „Dunărea albastră"? Gogoneață se opri aici - fiindcă nu el trebuia să dezlege aceste întrebări. Domnul Titirișcă apăruse și el pe coridor, atras de mirosul aromitor al cafelei: tușea sec! Praful de pe litoral! zise el, zâmbindu-i lui Gogoneață, în loc de bună dimineața. De-al dracului, Gogoneață băgă gaz pe foc, privindu-l chioraș (asta era conformația sa naturală) pe Titirișcă:

– Andrian Căruțașu cât a lucrat șef la Constanța i-a făcut zob pe foștii lui colegi de la pivnițele din județ, mulți dintre ei fiind dați afară, după analize, de organele în drept... deși, cum să spun, nu întreaga breaslă de viticultori (cei de la Medgidia nu aveau nici o vină!) avusese ceva cu el!... când el lucrase ca recepționer de băuturi alcoolice în port!...

Titirișcă nu clipi! Nici nu-și aprinse o țigară (oferită? culmea! de Catarg!). Părea nemulțumit de explicația lui Gogoneață? Gogo parcă simți asta, ca o întrebare (deși se așteptase la: de unde cunoști astea? cine ți le-a spus? și de ce?) și răspunse întrebării nepuse:

– A adus prejudicii rețelei comerciale a băuturilor... fără ca el să fi pătimit din partea tuturor oamenilor ce lucrau în această meserie!...

– Nu e o meserie! i-o reteză, scurt, Titirișcă, fără să spună ce este...

– Am fost aseară la „Calul Bălan", zise fotografa, cu familia Popescu...

– O, chestia aia ridicolă, cu Miss Calul Bălan, a mai fost în program? întrebă o doamnă de pe culoar, necunoscută, și neîntrebată!...

– Da, da, zise pașnic fotografa B, ca unei cunoștințe. Și pentru toată lumea: erau mai mult nemțoaice bătrâne... Dansau câte două, se legănau pe la mese... Și-au ales-o drept frumoasa serii pe o blonzică adusă cu un sfert de oră înainte, chiar lângă masa noastră de unul din ansamblul „Murguletul"... Au purtat-o călușarii pe brațe, i-au pus o coroniță pe cap - dar totul n-a avut nici un haz! Babetele nici n-au priceput prea bine despre ce e vorba. Și oricum n-ar fi putut alege pe una dintre ele...

–Aici ar fi fost tot hazul, interveni Gogoneață. S-ar fi amuzat și ele, sunt sigur...

– De ce sunteți sigur? încercă să-l privească Titirișcă drept în ochi, dar nu putu: clipi des, ca otrăvit, și-i curseră două lacrimi pe obraz!...

– Sunt sigur, zise Gogoneață, făcându-se că nu observă zăpăceala din ochii lui Titirișcă... sunt sigur... Fără să pot explica de ce, râse Gogoneață. Așa sunt eu, nu pot da explicații la tot ce simt sau văd...

– Dar... Miss Calul Bălan e ceva ridicol!... râse necunoscuta. Domnișoară... Calul Bălan! chicoti ea... Regina Calului Bălan, se umflă ea atât de tare de râs încât se sperie de propria ei veselie și intră în cușetă, să nu mai fie văzută.

– Ei, drăcie, zise Gogoneață și intră și el în cușeta sa, revăzând în gând aprigul destin însângerat al lui Andrian Căruțașu. Ei! cum îi curgea borșul din nas lui Căruțașu înainte de orice control financiar - după cum aflase Gogo! - ca un semn!...

– Ce vă supără? trase ușa după el Titirișcă, intrând în cușetă. Aveți o față palidă! Colita? Amețeli? Și eu, după defecație - mă scuzați - am uneori momente de leșin - Ați defecat?... Îl privi Titirișcă atent, ca pe un strigoi.

– A, nu... Mă doare călcâiul, zise Gogoneață, scoțând piciorul drept din papucul de casă și încercând să și-l privească... Am călcat ieri într-o sticlă, sau mi-a intrat un ciob... ciobuleț... în călcâi!

– Să văd, se oferi Titirișcă și-i puse mâna pe laba piciorului drept. Da, e un punct negru... Aveți un ac?

– Ac? ■

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ISTORIA LITERATURII ROMÂNE DE AZI PE MÂINE

Marian POPA

Encomiastica stalinistă (III)

Printre procedeele encomiasticii staliniste se numără hiperbolizarea, distribuția pe coordonate cosmice cu deformări funcționale și prin relaționări istorice epocale și prin diminuarea reticentă a poetului, care se îndoiește că deține forța expresivă necesară zugrăvirii unui asemenea uriaș. Un poem de Eugen Jebeleanu, purtând dedicația "La șaptezeci de ani ai lui Iosif Vissarionovici Stalin" hiperbolizează muncitorescul: incapabil să-l cânte pe Stalin cu mijloace proprii, poetul recurge la mineri și oțelari, care–i oferă o soluție:

Și au venit cei care din viața ta-nvățară,
Cu fețele de noapte și ochii de lumină.
- Ia-ți toc - mi-au spus - furnalul
Cel mai înalt din țară,
Și ochi de călimară cea mai adîncă mină
Și scrie fără grijă, că-i călimarul plin
Și-ăst scris îl înțelege tovarășul Stalin!

Înrudit este procedeul distanțării transcendentalizante, un pic neliniștitoare. A.E. BaconskY (**Pe Lenin am să-l pot vedea, Cîntece de zi și noapte, 1954**) își ia drept subiect al encomiasticii pe Lenin pentru a parveni la personalitatea vie și misterioasă a lui Stalin, ființa invizibilă care lucrează fără preget într-un Kremlin mai degrabă kafkaian:

Afară neaua a-nghețat
Și viscolele-n sbor străbat
Și undeva-n Kremlin o rază de la fereastră luminează-
O văd mineri, soldați, colhoznici, vreun activist îndepărtat

Acolo Stalin rînd pe rînd
Căi noi spre comunism croiește
Și ceas cu ceas își împlinește
Cutezătorul jurămînt.

Frecventă este imaginea simetrică, a personalității „blânde", concret și viu paternaliste. În **Daruri pentru Stalin**, poem ocazionat de vizitarea expoziției darurilor trimite de Stalin la Moscova, Dan Deșliu apelează la ipostaza omului bun, puternic și nu din cauza aceasta îndepărtat de semeni:

Slăvită fii, cetate a tot ce e slăvit!
În tine, sub lumina nestinsului drapel,
e darul fără seamăn mulțimii dăruit,
e omul bun și simplu cu nume de oțel.

Numele este de oțel dar, etimologic luându-l, de proveniență germană; îl poartă georgianul I.V Djugașvili, care și-a declinat etnia pentru a fi un rus perfect, așa cum Hitler s-a vrut german și Napoleon francez... Pentru același poet român, Stalin este părintele viitorului, care "se apleacă ocrotitor peste toate leagănele vieții" "(**Cântec de leagăn, Slavă lui Stalin**!). Într-o **Scrisoare tovarășului Stalin** („Opinia", an 41, nr. 983, 11.12.1949), Darie Magheru refuză neologismele din seria **pater**, care pot genera echivocuri, și este exact și concret:

laud lupta-ți pentru pace, TATĂ

Prin A. Toma (**Zi-ne azi un cântec de pace. Închinare lui Stalin, 1950**), eroul omenirii apare într-o manieră local-folclorică și deopotrivă djambul-djabaevscă; mărunțelul cu genunchii patologic tinzând spre tălpi, cu un braț congenital mai scurt, ciupit de vărsat și deja senil este Făt-Frumos și în același timp un fel de țăran hâtru și atotputernic:

Drag Stalin, viteaz călit,
Mândră luptă ai pornit,
Cum a dus-o numa-n basme
Făt-Frumos, cu zmei și iasme.
Lupta de soi nou pe lume,
Face dușmanul să spume.
Tragi la Moscova din pipă
Dar nu-l scapi din ochi o clipă -
Nici tânjeală dar nici pripă.
Bomba-naltă-n vânt nebunul,
Tu îndeși cu-n deșt tutunul
Și zâmbești pe sub musteață, doar sprânceana pădureață -
Când și când înalți semeață, -
Știi tu, falnice Staline,
Că în cumpănă de bine
Tot pământul e cu tine.
Tu pipa păcii fumezi
Iar spre licăru-i de foc -
Mic luceferel de jar
Păcii lumii îndreptar -
Vin, pătrunși de-al vieții crez,
Neamuri cât pe glob n-au loc, -
Păcii zid și meterez ...

Dimineața vieții („Flacăra", nr.4, aprilie 1953) este inspirat Gicăi Iuteș de un celebru tablou kitsch executat de F.S. Șurpin, în care Stalin apare pe un fundal de ogor primăvăratic și copăcei înfloriți:

Și el, în lumina de-argint a dimineții
Ținînd pe braț mantaua surîde gînditor;
aidoma el parcă s-a-ntors din viitor
Și-n gînd, după blîndețea cea înțeleaptă a feții,
Se sfătuie cu Lenin, cum mîndrii zori ai vieții
Mai luminoși să fie de-acum pentru popor.

Relație temporală insolită între trecut și viitor... Personalitatea paternă pune pe ceilalți oameni în postura de fii, copii, reduși mintal sau cel puțin de ignoranți, cam în felul în care Dumnezeu își pune creaturile, cărora nu le divulgă planurile sale, puse oricum, în slujba binelui omului prost **sic et simpliciter**. O obișnuință a encomiasticii staliniste este chiar folosirea copilului pentru definirea personalității tutelare. Stalin direcționează formarea copiilor din cea mai fragedă vârstă, le determină relevant evaluările realității. **Bădița Stalin** („Viața Românească", nr. 11, noiembrie 1949), mostră impecabilă de kitsch politic semnată Otilia Cazimir, are drept erou pe Țâcă, băiețaș orfan și sărac, crescut cam sălbatic prin coclauri moldovenești, care află totuși esențialul despre Stalin de la bădița Ștefan, un bărbat matur și serios, posesor al unei fotografii reprezentându-l pe conducătorul popoarelor lumii; copilul are un mare respect față de bădița Ștefan. Ajuns în prima zi de școală din viața sa, Țâcă găsește totul aproape insuportabil și asta, în primul rând din cauza privațiunilor traiului de până atunci; profesoara are înțelegere pentru ceea ce el simte:

"-Vrei să te duci acasă? stăruie profesoara, răbdătoare.
- Dacă-i dumnealui aici nu mă mai duc! - răspunde Țâcă, cu ochii încă plini de lacrimi, dar cu căutătura dreaptă.
- Care dumnealui? - întreabă cu nedumerire profesoara, cătând împrejur.
Când vorbea Stalin, bădița Ștefan îi zicea scurt, pe nume. Dar el, un plod din fundul pădurii, cum să-i spună unui om ca acesta, ca să nu fie lipsit de cuviință?...
Deodată, ridicându-și ochii albaștri și adunându-și răsufletul Țâcă răspunde răspicat, cu toată inima:
- Dumnealui... Bădița Stalin!"

Kitsch-ul infantil este ilustrat și de Horia Aramă în **Oaspete la Stalin** ("Anii de ucenicie", nr. 2, promoția a 3-a, decembrie 1953). Micuțul Mitriță a adormit citind biografia lui Stalin și mititelul de el visează că poartă o convorbire cu conducătorul care, numai în aparență surprinzător, îl cunoaște foarte bine pe român:

Stalin m-a chemat pe nume!
Ne cunoaște el pe toți?
Da! căci ce bunic în lume
Nu-i cunoaște pe nepoți?

Visul, ca posibilitate de comunicare cu factorii transcendentali, în tradiția misticilor; aplicarea în sfera infantilului deplasează kitsch-ul către labila specie care este humoresca. Alături de copii, encomiastica mistică și îngânările ei secularizate speculează și femeile - altă speță de ignoranți simpatici: **Ce gîndea Maria Tomii cînd lucra în schimbul de onoare (Poezia nouă din R. P. R.)** de Dan Deșliu. Ieșită din hală după orele de lucru, muncitoarea indicată în titlu înaintează printr-o ninsoare decorativă, până ce lângă poarta fabricii îi răsare în față un vechi prieten cu surâs blajin: portretul tovarășului Stalin:

Cui zîmbești, tovarășe Stalin?
Oare ei? Chiar ei, pe cît se pare!...
Și cum trece ulița încet,
Singură se-ntreabă și nu știe:
"Cui zîmbea tătucul din portret?"
... Surîdea Republicii, Marie!...

O turnură extraordinară de suprasemnificare perspectivistă, prin intervenția poetului care restabilește superiorități strivitoare și priorități incontestabile, într-un ton de blândețe și tihnă: altfel, o istorioară care poate provoca perplexitatea prin perfecțiunea absurdității dezvoltate.

Așadar, părinte, tată, tătuc, bădiță, bunic, papașă, om cumsecade, blând și bun - termenii unei antifraze inconștientizate prin maeștrii pseudologiei pentru unul din cei mai mari scelerați ai lumii. Cum s-a menționat, encomiastica stalinistă are un caracter de comandă internațională ferm canonizată, lucrările trebuie să respecte strict condițiile clientului. Și astfel, stereotipia calificării obiectului crește, indiferent de valoarea autorilor angajați, care par a calchia pur și simplu modele unice. În 1931, Johannes R. Becher consacra deja lui Stalin și inițiativelor sale economice poemul Der **Grosse Plan**; peste aproximativ două decenii, Dan Deșliu compune un **Cântec pentru tovarășul Plan** determinat de aceleași rațiuni. Aflat și el la Moscova, Erich Weinert produce **Grundgesetz der Menscheit. Am Tag der Verkündung der stalinschen Verfassung** și el cântă constituția lui Stalin (făcută în realitate de asasinatul Buharin), exact ca Alexei Surkov și românii momentului. Recunoștința față de conducător este unică în toposul encomiastic, variază numai lingvistic.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ISTORIE LITERARĂ

Istorie literară

Reeditarea lui G. Călinescu (XIII)

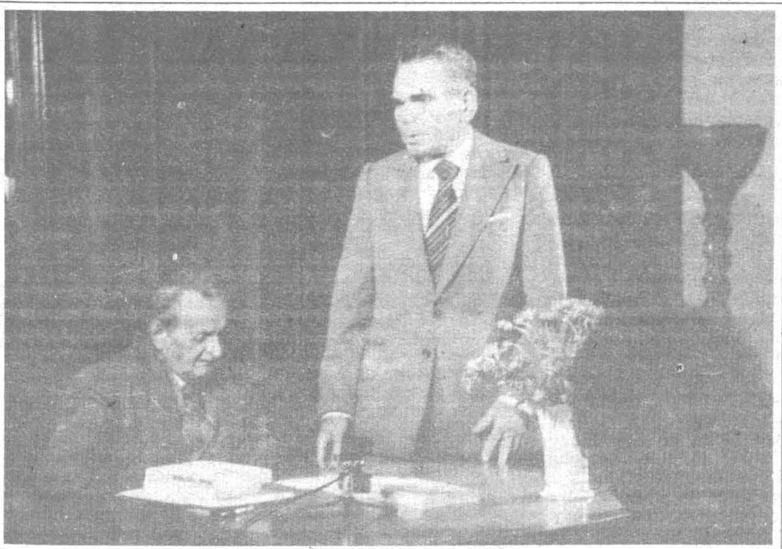
Următoarele capitole: Intimiștii, Momentul 1920, Poezia paternității, Proza etnografică, Tradiționaliștii, Momentul 1923. Autohtonizarea simbolismului. Poezia noadelor, Ortodoxiștii. Momentul 1926. Iconografia mistică. Doctrina miracolului și Dadaiștii, Suprarealiștii, Hermeticii. Momentul 1928: Reviste de avangardă. Balcanismul au în ediția primă ca și în cea revăzută 60 de pagini, cât capitolul Epoca veche, cu care am început. Schimbările din ediția revăzută nu au mai fost publicate anterior fiind păstrate în manuscris. În general s-au pus date biografice, portrete la scriitorii mari, mențiuni despre opere, trimiteri bibliografice. Cercetările sunt proprii sau obținute prin anchete ale membrilor Institutului. Să le semnalăm, completându-le cu anul morții pe care G. Călinescu n-a mai putut să-l înregistreze.

În primul capitol la G. Rotică (Gavril Robariu) se pun date biografice și se dau citate de poezie noi cu o opinie a lui Maiorescu care-i cerea mai multă artă și mai puțină sudoare. La Iangulus (Dan Rădulescu), profesor universitar, a lăsat textul vechi, fără date (a murit în 1969 de 85 de ani). Despre Emanoil Bucuța aflăm acum că purta numele mamei pe tatăl chemându-l Ioniță Popescu. A fost căsătorit întâi cu italianca Eufemia Piussi, membră a lojei internaționale a cavalerilor templieri, funcționar la Casa Școalelor, secretar general al Cultelor și Artelor, director la Fundația Principele Carol, membru al P.E.N.-Clubului. Recăsătorit în 1944 cu profesoara Juda Bors a murit în 1946 la 59 de ani. Date noi și la Emil Dorian, fiul lui Herman Lustig și al Ernestinei Picher, a murit tot în 1946 de 55 de ani. Sub numele de Mihail Prunck a publicat cărți de sexologie: Ora sexuală, Misterele și tehnica sexualității. La Perpessicius (Panait Ș. Dumitrescu) numai anul nașterii. A murit în 1971 de 80 de ani. În ediția revăzută e introdus, după Compendiu, Al. Rally autorul volumului de versuri Stoolente (1915-1921). Nota noastră: Împreună cu soția sa Getta-Hélène e autorul unei Bibliographie franco-roumaine (Paris, 1930). A murit în 1986 în vârstă de 89 de ani. La Alexandru Claudian, căruia i s-a publicat abia postum un volum de poezii cu titlul Senin se pun și date biografice. Se născuse la Cernavodă, era cu un an mai mare decât G. Călinescu și a murit cu trei înaintea lui. Au fost colegi la Universitatea din Iași. Numai anul nașterii în ediția revăzută la George Dumitrescu care a murit în 1972 de 71 de ani.

Pentru Ion Pillat (cap. Tradiționaliștii) G. Călinescu scrisese în așa fel, încât nu era nevoie de nicio revizuire. A consultat și citat totuși la bibliografie ediția de Poezii în trei volume din 1944. A adăugat un portret biografic obținându-l de la fiul poetului, Dinu Pillat, supliment la teza sa de doctorat din 1947, ulterior publicată. „În fața vijeliei care ar fi izbit nemilos această țară (în care se complăcea, n.n.) poetul se stinge la 17 aprilie 1945, lovit pe stradă de un atac de apoplexie”, la numai 54 de ani. Date despre B. Fundoianu, emigrat în Franța în 1923 sub numele de B. Fondane: „Răpit de Gestapo împreună cu sora-sa Lina și gazat la Auschwitz de hitleriști la 2 octombrie 1944”. Avea numai 46 de ani. În ediția revăzută a Istoriei apare o însemnare și despre Ilarie Voronca emigrat și el la Paris mai târziu: „N. Brăila 31 decembrie 1903 – m. Paris, prin sinucidere, în zorii zilei de 5 aprilie 1946 (în ediție 1948, greșeală de tipar). G. Călinescu citează un articol din Revista Fundațiilor Regale de Ion Caraion din februarie 1946 și altul din Națiunea din april, același an, cu aceeași greșeală de tipar: 1948. Îndreptarea ne-mi aparține. Corect e 1946. Despre cărțile franceze ale lui Fondane și Voronca Călinescu nu scrie. Dă în ediția revăzută numai anul de naștere al lui Radu Gyr născut la Câmpulung-Muscel, fiul actorului Coco-Demetrescu. Gyr este prototipul actorului Nicu Carabeță din romanul Bietul Ioanide. Expunerea operei sale poetice se oprește în 1937. Radu Gyr a murit, după mulți ani de închisoare în 1975, la 70 de ani. D. Ciurezu, fostul secretar al lui Octavian Goga, nu s-a născut, cum notează G. Călinescu în treacăt în ediția revăzută a Istoriei sale, ci în 1897 și a murit la 4 ianuarie 1978. La Zaharia Stancu apare înserată exact locul și data nașterii 9 octombrie 1902 cu o diferență în minus de două zile în Dicționarul lui Marian Popa. Tot acolo se spune că Stancu era licențiat în litere și Vladimir Streinu, de o vârstă cu el, mă trebuia pe mine dacă i-am fost coleg. Adevărul e că nu avea decât bacalaureatul. Era însă un scriitor talentat, un remarcabil poet apreciat de G. Călinescu și pentru Desculț în care găsește că esențiala artă e poezia pentru că Stancu este incontestabil un poet: al amarului și scârbului, al terorismului și al grotescului” (O carte vie, Contemporanul din 13 aprilie 1956). În Istoria literaturii române l-a urmărit numai până în 1937. Stancu era uimit că-i citează romanul Dinamită aproximat din 1933 pe care nimeni altul nu l-a văzut. Va fi fost retras?. Și la ultimul tradiționalist Teodor Murășanu în ediția nouă doar anul de naștere: 1891. Poetul, un vrednic profesor de liceu din Câmpia Turzii, a făcut și critică sub pseudonimul Silviu Bardeș. A murit în 1966. Face parte din poeții pe care în Compendiu nu a găsit cu cale să-l mai treacă. Teodor Murășanu era născut în același an cu Ion Pillat.

Prima pagină a ultimului articol pregătit de Al. Piru pentru această rubrică

ARHIVA LITERATORUL

Al. Piru alături de Șerban Cioculescu

Addenda unei vieți

Caracter neted. Imagine clară. Culori vii. Așa era profesorul **Alexandru Piru**, ultimul descendent al unei boierii cărturărești boeme, emanând șuvoaie de patchuli.

Impecabil costumat, surâzător și ironic se plimba pe culoarele literaturii române, fiind în stare să-ți dea bibliografia necesară între un sorbit din țigară și o așteptare de lift.

Nici nu știu cum să regret dialogul pe care trebuia să-l port cu dumnealui și nici nu mai știu ce pot imprima pe caseta rămasă goală. Avea discreție, avea păreri penetrante, avea umor, avea bun gust. Deodată cu dânsul se șterge o lume, o tradiție (pe care o în van tot căutăm), o stirpe de învățați.

Fișierele computerelor vor înlocui oamenii pricepuți. Dar va mai trece ceva vreme până când se va ivi alt profesor adevărat (nu belferaș!) care, cu ușurință ironică, să fie în stare să pună silabele pe ani, pe curente și pe iubiri, fără aproximație.

Cel mai de seamă istoric literar (în sensul de istorie literară a cuvântului) al acestor luștri **este** profesorul **Alexandru Piru.**

Nicolae ILIESCU

Leul în iarnă

N-am să-l mai văd trecând în vălmășagul Căii Victoriei, în costumul lui alb de ginere, pe „învățatul” profesor Alexandru Piru.

Și nici debordanta sa erudiție n-o s-o mai ascult la umbra unei sticle cu vin bun, nici ironia sa fină, fermecătoarea sa „bârfă” literară n-o voi mai auzi-o vreodată. Ultima oară, întâlnindu-l la redacție, l-am întrebat din complezență cum se mai simte. Mi-a răspuns cu vocea sa inimitabilă și în doi peri: „Ca leul în iarnă“... Profesorul Piru s-a furișat, fără să ne anunțe, spre oaza celor hărăziți să rămână mereu tineri.

Mircea MICU

Luntrea lui Caron

A trecut în lumea umbrelor Al. Piru, discipolul cel mai apropiat al lui G. Calinescu, a cărui operă capitală a reeditat-o cu o competență și acribie foarte rar întâlnite azi. Ca și înaintașul său, Al. Piru a năzuit să ne ofere o panoramă a literaturii române de la începuturi până în prezent, operă de mare erudiție născută dintr-o autentică vocație a sintezei. Istoric literar de tip enciclopedist, Al. Piru domina cu autoritate vastele domenii de cercetare și impusese un tip de analiză menit a-i alunga, prin puterea exemplului, pe toți cei nechemați în laborioasa muncă, plină de hățișuri, a istoriei literare. Ultimii ani au fost nemiloși. Îndepărtarea sa de la catedră n-a produs nici o cută pe figura luminoasă, totdeauna afabilă, deseori zâmbitor-ironică a profesorului care-și cunoștea bine valoarea și meritele. Crezând în perenitatea actului cultural, învățatul continua, la 76 de ani, să publice săptămânal o cronică de istorie literară în paginile **Literatorului**. Scrisul său impresiona, ca întotdeauna, prin tratarea exhaustivă a subiectului și vigoarea stilului. Vigoare, de altfel, emana întreaga sa ființă, iar vestea fulgerătoarei dispariții a fost primită nu cu stupoare, ci în primul rând cu neîncredere. Faptul ce părea de domeniul imposibilului s-a produs, totuși, trecându-l cu grăbire în lumea veșniciei, înainte de a-și încheia proiectele. S-a stins odată cu ultimele bătăi de inimă una din cele mai strălucite minți din cultura română, ducând în neant mulțimea cunoștințelor de istorie literară pe care ni le-ar fi oferit cu generozitate.

Îmi stăruie în fața ochilor pagina inconfundabilă de manuscris încredințată cu numai 10 zile în urmă. Profesorul scria de regulă două file de câte 50 de rânduri fiecare, așternute cu un scris uniform, de o mare densitate ce comunica totodată ordinea desăvârșită a ideilor și tenacitatea pe care textul o dezvăluia la lectură. Își preda cronica, răspunzând întrebărilor nenumărate ce-i erau adresate, uimindu-ne pe toți cât de profund îi cunoștea și comenta pe scriitori și faptele lor literare. Pleca nu înainte de a ne saluta senioral, având deja întipărită pe chip fervoarea noului subiect pe care-l așteptam onorați de colaborarea sa și, din nou, bucuroși de a-l avea în mijlocul nostru pentru a ne vorbi profund și fascinant despre literatură.

Prin dispariția lui Al. Piru istoria literară și învățământul universitar românesc pierd pe unul din corifeii culturii contemporane.

Lucian CHIȘU

Despărțirea de Profesor

Săvârșirea din viață a profesorului Alexandru Piru sporește golul ce se cască amenințător peste cultura română. Ne părăsește încet-încet o adevărată lume, o lume posedată de febra spiritului. Cei care i-au fost de mai multă vreme în preajmă își vor aminti cu venerație de omul superior care știa ca nimeni altul să sădească în conștiința apropiaților - studenți sau colegi - credința în resursele sufletului, precum și iubirea întemeiată pe înțelegere.

A plecat, părăsind, poate plictisit și obosit, viața aceasta plină de paradoxuri. L-am întrebat, la ziua academicianului Eugen Simion, cum califică atitudinile (incalificabile!) ale unor confrați universitari. Mi-a răspuns: „Domnule, cunoașterea este și aventură; puțini își dau seama de acest lucru.Trebuie să știi de la început ce vrei atunci când îți asumi riscul cunoașterii. Altfel, rămâne prea mult loc pentru răutate“.

Oricum, domnilor senatori ai Universității bucureștene (matematicieni, fizicieni, filosofi, chimiști), de acum încolo nu va mai fi nevoie să vă ascundeți în spatele votului secret pentru a-l respinge de la conducerea de doctorat pe Profesorul Piru; votul acesta nu va fi validat de istorie! Generos cum l-am cunoscut, sunt sigur că Profesorul v-a iertat.

Nicolae POPA

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

TEATRU

A patra ediţie a Festivalului „I. L. Caragiale“

E GOL SAU E PLIN?

Dacă, aşa cum spune zicala, viaţa e ca o fântână, fapt evident şi tot mai răsunător, teatrul românesc e ca un pahar! Lumea priveşte cu plăcere la el, la ceea ce conţine şi oglindeşte. Subţire şi-cu picior înalt, pentru licorile şampanizate, sau mic şi voinic, tocmai bun pentru o ţuică bătrână de-acasă, paharul acestui "festival Caragiale" a fost nu numai bine dozat, ci şi drămuit în aşa fel încât să nu dea pe dinafară. Adică în "Off". Sau în "Off-off", grija aceasta fiind lăsată Teatrului "Lucia Sturdza Bulandra". Deci, un pahar pe jumătate plin sau pe jumătate gol. După cum e firea optimistă sau pesimistă a fiecărui participant.

"Este plin" - comentează cei implicaţi şi iubitorii de mari montări vizuale, privind jumătatea paharului umplut cu lichidul ales. Şi cine i-ar putea contesta? Am avut parte de câteva spectacole remarcabile cum ar fi "Ghetou" în regia lui V. I. Frunză, "Richard al III-lea" regizat de Măniuţiu, "Phaedra" şi "Decameron 645" ale lui Purcărete şi un "Decameron" Hausvater-Iulian Vişa. Viziuni ample, solide, dovedind imaginaţie şi rigoare, expresivitate, bogăţie scenică (săraca scenă bogată!), fermitate opţională, putere de sacrificiu (actori mari în roluri de figuranţi), inovaţii (copii de şapte-opt ani în roluri de oameni mari), montări remarcabile, ca atunci când s-a demonstrat cu gust şi pricepere plină de dragoste valabilitatea dramatică a minipoemelor lui Vişniec. Şi încă nici n-am vorbit de actori, cei care dau unui spectacol tărie, buchet şi aromă. De Maia Morgenstern, de Repan, Iureş, Diaconu, Mălăele, Teodosiu, Amzulescu, actori care au excelat,demonstrând că paharul acestui festival, umplut chiar pe jumătate, s-a dovedit a fi plin pe de-a-ntregul. Directorii teatrelor selecţionate, regizorii, actorii, scenografii, funcţionarii Ministerului Culturii au făcut treabă bună şi noi, beneficiarii, consumatorii acestui "regal" care a fost festivalul nu putem decât să le aducem mulţumiri. Vorba lui Caramitru, vorba lui Hadjiculea, teatrul românesc este într-un adevărat marş triumfal, dacă şi economia noastră ar fi la fel ca teatrul nostru atunci... Chiar! Dacă şi economia noastră ar fi la fel ca marşul triumfal al teatrului nostru pe continentele lumii, cum ar reacţiona FMI -ul?... Care, cât este el de capitalist, când e vorba la o adică, adică de bani, lasă la o parte calculatorul, computerul şi ne ia morometian la abac.

Oare cele patru sau cinci articole de referinţă din festival reprezintă printr-o extindere generoasă, poate prea generoasă, tot ceea ce înseamnă teatru în România? Sau mai există şi alte tipuri de spectacole în cele 30-40 de teatre din ţară? Şi dacă există, ele de ce nu au fost invitate pentru a da acestui festival valoros singura dimensiune care-i lipsea: întrecerea? Pentru că, dacă la acest festival valoare a existat, competiţia a cam lipsit. Ba, s-ar putea spune: câte spectacole, atâtea premii au fost. Fără a mai vorbi de faptul că spectacolele cele mai bune, predominant vizuale, au cam şchiopătat la capitolul rostire. Şi încă ceva. Discursurile celor ce au deschis festivalul au fost ca pe vremuri, uşor festiviste. Ca şi când, printre sau pe lângă aceste succese reale ale teatrului românesc, nu s-ar găsi – uneori cu destulă uşurinţă – întreprinderi nefericite. ("Cosma" sau mai recentul "Eden", spectacol calificat până şi de către un critic plin de bunăvoinţă, ca un "exerciţiu scenic de nivelul anului I de regie"). Să fim bine înţeleşi. Avem un număr de regizori de mare talent şi dacă ei preferă să îl (re)dramatizeze pe Sofocle, Seneca sau pe Boccacio în loc să caute, să monteze şi texte româneşti, este dreptul lor. Vrem, nu vrem, trebuie să recunoaştem adevărul crunt şi neiertător: textul românesc, oricât de bun ar fi, nu poate să înlocuiască părdalnica de valută. Că e mult mai plăcut să fii cu Sofocle sau Shakespeare pe Acropole sau pe malurile Tamisei, decât cu un dramaturg român pe cheiul dâmboviţean. Fapt care face ca autorul dramatic român, clasic sau contemporan, tot aia, să nu se afle nici în partea cea plină, nici în partea cea goală a paharului ci pe buza acestuia. Iei paharul, îl priveşti în lumină, are luciri însorite, promiţătoare dar, înainte de a sorbi lichidul ispititor, simţi pe buze o pişcătură neplăcută, amară. Ce-o mai fi?... Ptiu, drace, dramaturgul naţional! Păi de asta ne arde nouă acum, când pregătim un nou turneu triumfal în Canada?

Iosif NAGHIU

MAGICIANUL

Silviu Purcărete, magicianul care a modificat destinul unui teatru al actorilor şi tehnicienilor săi şi al familiilor acestora aducându-le o notorietate internaţională la care nu visau (nu că nu ar fi avut dreptul), a pregătit o nouă "scamatorie" încercând cu spectacolul **Decameron 645** să demonstreze că Teatrul din Râmnicu Vâlcea există. Ceea ce există cu certitudine este spectacolul lui Purcărete care reuşeşte, imperturbabil şi abia contaminat de virusul gloriei - şi aceasta printr-o rezervă pe cât de politicoasă, pe atât de impenetrabilă - să ridice o trupă lipsită de experienţă la performanţe greu accesibile pentru teatre cu tradiţie. După cum uşor se poate constata, Purcărete nu face un teatru de vedete, ci unul de grup în care contribuţia individuală se pierde în aceea colectivă sau, la fel de exact, se adaugă celei colective. "Grupurile" lui Purcărete se comportă ca un dispozitiv uman impecabil iar scenele de grup sunt totdeauna cele mai expresive.

Reţin scena călugăriţelor cu nuiele din **Decameron 645** ca pe una de antologie prin ironia elegantă a mişcării: ai zice că un instructor de mişcare, un coregraf îl dublează totdeauna pe regizor, atât sunt de pregnante deplasările grupurilor de la paşii mărunţei ai ostaşilor din **Titus Andronicus** până la comicul enorm obţinut prin deplasarea şonticăită a "bătrânilor-femei"din **Phaedra**". Practic nu există efecte inaccesibile pentru "grupurile lui Purcărete" pe toată gama de la eroic spre comic. Dincolo de toate acestea, **Decameronul** de la Râmnicu Vâlcea ne vorbeşte cursiv şi textual despre "dragostea la vreme de ciumă" la care regizorul adaugă, mai insistent spre final, o metafizică a dragostei ca moarte. Când umorul este lăsat pe seama textului, poanta cade în gol, tipul de **bas-comique** al lui Boccacio fiind mai puţin gustat astăzi, când este elaborat însă de regizor, ca în povestea călugăriţelor care se fericesc cu grădinarul mut, comicul fiind pe cât de enorm pe atât de subtil.

Cu **Phaedra**, pusă în scenă la Viena cu actori craioveni, Silviu Purcărete duce la limită opera sa de purificare, de esenţializare a spaţiului scenic. **Decameronul** rămâne totuşi o operă secundară pe traseul fulminant parcurs de artist de la **Ubu Rex** (sau, poate,

Silviu Purcărete

mai devreme, de la **Piticul din grădina de vară** trecând prin **Titus Andronicus**, până la **Phaedra**), traseu al cărui sens rămâne reducerea imaginii teatrale la sinteza supremă, la "sărăcia" cea mai expresivă cu putinţă. Regizorul declară într-un interviu că ceea ce l-a interesat în spectacol a fost "conflictul dintre bătrâneţe şi tinereţe: tinereţea care elimină bătrâneţea, dar şi bătrâneţea care devoră tinereţea" şi multe altele încorporate în spectacol, dar **Phaedra** este, în ciuda oricăror intenţii reflexive mai mult sau mai puţin explicite, un triumf al austerităţii formale. Pus sub semnul magicului, spectacolul refuză mai mult decât oricare altul orice adaosuri materiale în afara corpului omenesc, a unor costume şi a unui minim de recuzită, între care, emblematic şi rău prevestitor, astrul mişcător al nopţii, luna pusă în valoare cu un savant ecleraj, încă unul din acele **trouvaille**-uri ale lui Purcărete, lucrate cu migală şi pline de subînţelesuri. Imaginile capătă astfel o imaterialitate, o transparenţă neobişnuită pentru că este îndepărtat tot ceea ce făcea gloria teatrului tradiţional, de la decoruri până la text, epurat şi acesta la ideile principale exprimate în recitativ de corul bătrânilor şi la câteva scene extrase din **Hippolytos** de Euripide şi din **Phaedra** de Seneca. Spectacolul se adresează prin tăcere, prin autism şi prin locvacitate şi are ceva din disperarea expresivă a dorinţei de comunicare a unui martor sancţionat cu tăierea limbii care descoperă mijloace nonverbale de comunicare: imagini, sunet (ce straniu simţ al sonorului are regizorul!), mişcare. Nu este mai puţin adevărat că **Phaedra** este un spectacol pentru cunoscători: cine nu cunoaşte, ca la operă, libretul are prea puţine şanse să pătrundă în această magie nocturnă dar se poate lăsa fascinat de frumuseţea în sine a imaginii scenice.

Mircea GHIŢULESCU

P.S. Dacă s-a produs ceva neaşteptat de nou în această a patra ediţie a Festivalului Caragiale, acest ceva i-a depăşit în primul rând pe organizatori (Ministerul Culturii şi Inspectoratul pentru cultură al Municipiului Bucureşti). A apărut din adversitate un program nocturn oferit de Teatrul Bulandra şi, din disidenţă, un program **hors concours** oferit de Secţia Română a Asociaţiei Internaţionale a Criticilor de Teatru (Ludmila Patlanjoglu şi Valentin Silvestru), de Academia de Teatru şi Film. Avem, în sfârşit, o secţiune off care nu face decât să consolideze Festivalul.

M. G.

ECHIPA CA PERSONAJ

Se va scrie mult şi bine - presupun - despre interpreţii ce s-au relevat în Festivalul Naţional de Teatru „I.L. Caragiale". Eu aş vrea să disting aici echipa. Poate că odată, în vreo competiţie, vom acorda şi o diplomă pentru spiritul de echipă; în teatrul modern el are o însemnătate majoră.

Dacă ar fi existat acum o atare distincţie, aş fi atribuit-o formaţiei de la Râmnicu-Vâlcea. În **Decameronul** realizat de Silviu Purcărete, cu contribuţia excepţională a lui Ilie Gheorghe, în postură de corifeu, trupa a funcţionat impecabil ca omogenitate şi, deopotrivă, diversitate studiată a compoziţiilor de grup. Interpreţii au reuşit să obţină împreună umorul gras, poezia diafană şi gravitatea existenţială a spectacolului la cote artistice înalte şi la unison. Fiecare susţine mai multe roluri şi izbuteşte să-l definească pe fiecare ca identitate şi factură. Improvizaţiile lor sunt controlate raţional, măsurate cu tact Tot astfel, îmi pare sesizantă fineţea, graţia - aş zice - coechipierilor de la Teatrul de Buzunar din Chişinău (**Legături primejdioase**). Ei acţionează precis, în cadenţă de metronom, în alternanţe migălos gândite şi în crescendo-uri frumos organizate.

Ţes împreună o pânză fină de epocă folosind mijloace moderne, laconic-parodice, mimică, mişcări aproape dansante, capriccio-uri gesticulare, corporalizări ingenioase şi spirituale. Totul e aici de bun gust. O sensibilitate rafinată exprimă evoluţiile acestui ansamblu ce acţionează ca un ceasornic.

Frumuseţea şi prospeţimea sunt caracteristicile echipelor ce susţin spectacolele studenţilor bucureşteni. **Tinereţe fără**

Radu Beligan

bătrâneţe, Farsa celor trei cocoşaţi, Jocul de-a măcelul, Strip-tease. Într-o zi de vară (N-am văzut decât o parte din **Delict în Insula Caprelor** de la Tîrgu Mureş). Atât regizorii-profesori Gelu Colceag şi Grigore Gonţa, cât şi regizoarele Nora Ciobanu, Anca Bradu, Beatrice Bleonţ au pus accentul principal pe echipă, pe jocul de echipă. Secţia română a Asociaţiei internaţionale a criticilor teatrali a distins cel mai reuşit spectacol al acestei secţiuni libere a Festivalului (**Jocul de-a măcelul**) şi pentru valoarea sa de ansamblu; deşi fiecare actor trece prin mai multe ipostaze şi capătă sarcini scenice dificile mai toţi hotărăsc cu iscusinţă şi har atmosfera specială, modalitatea grotescă a jocului, divulgarea sensurilor urmărite.

În sfârşit, o veritabilă performanţă o izbutesc componenţii figuraţiei din **Richard III**. Aici se acţionează într-o unitate perfectă atât în dinamica peripeţiilor cât şi în evoluţiile marţiale, în desenarea atitudinilor, în poză, strigăt, mască, şi - deşi pare un paradox - în imobilitate şi muţenie. Prin acestea se construieşte o făptură monstruoasă, care acţionează ca un balaur cu o sută de capete, explicând puterea (şi seducţia) bestialului rege asupra devoţilor săi, care-l urmează în totul, până la moarte, ca samuraii japonezi medievali vasali orbi ai seniorilor lor.

Socot afirmările **echipelor** printre marile izbânzi ale ediţiei a 4-a a Festivalului "I.L. Caragiale".

Valentin SILVESTRU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

FILM

Florian POTRA

Plecarea regelui Federico

În Italia - de unde m-am întors acum câteva zile - redacţiile marilor cotidiane - astăzi, şi posturile de radio şi de televiziune - au tradiţia necrologurilor gata pregătite pentru apariţie, în eventualitatea morţii oricărei personalităţi de relief de pe glob, chiar şi a uneia încă tinere, cu o sănătate de fier. Aceste elogii funebre, aduse fireşte la zi, se numesc - nu se ştie de ce, poate ca aluzie la presupusele lacrimi ale reptilelor tropicale - *crocodili*. Poetul Eugenio Montale, laureat al premiului Nobel, lucrând multă vreme la "Corriere della Sera", povestea, nu fără umor, cum îşi furase propriul crocodil din fişierul redacţiei culturale, cu mulţi ani înainte ca acesta să devină cumva actual. Îndelungata agonie a lui Federico Fellini - mai bine de două săptămâni - a făcut nu numai ca biografia şi caracterizarea operei "celui mai cunoscut italian în lume" să fie temeinic şi amănunţit puse la punct, ci şi ca să se ivească un infinit număr de aşa-zişi pre-crocodili, în aşteptare, aproape nerăbdătoare, a stingerii unei vieţi ce se încăpăţâna să nu se sfârşească.

N-au lipsit, de aceea, prompte, reacţiile polemice la atâta rumoare şi aglomeraţie gazetărească şi radio-televizuală, cum s-a dovedit a fi, bunăoară, desenul publicat în revista "Cuore": un Fellini uriaş, întins pe masa unei săli de operaţie, îndură cu greu apăsarea unei cirezi de medici, de preoţi şi de ziarişti, îngrămădiţi deasupra trupului său, printre bisturiuri, mătănii şi microfoane sau casetofoane, în timp ce, sub titlul "Împotriva pedepsei cu viaţa", o legendă sugera, oarecum în şoaptă, fellinian, ca vocile din **Opt şi jumătate**: "Fugi, Federico! Scapă de ei!..."

În orice caz, s-a scris enorm, în ultimele săptămâni, despre Fellini, s-a spus, dacă nu tot, aproape tot, unii - precum cei de la RaiTv - grăbindu-se să programeze, după o îndelungată uitare, film după film, opera omnia a cineastului născut cu 73 de ani în urmă la Rimini. S-au adăugat, apoi, proaspete substantive şi adjective la cele rostite sau tipărite înainte: Maestrul. Marele Maestru. Maestrul emerit. Maestru de gândire. Maestru al paradoxului. Poet al diformului. Poet al memoriei. Geniul din Rimini. Autorul cel mai iubit. Întruchiparea italianului *artistic*. Fellini e o lume. E o legendă vie. Statuie a Libertăţii. Regele Mag al cinematografului... Multe din asemenea definiţii au fost reluate, multe s-au impus în ultimele zile. Evident, cuvintele cele mai potrivite vin din direcţia minţilor celor mai ascuţite şi a inimilor celor mai pasionate. Pentru unul dintre cei mai importanţi poeţi italieni în viaţă, Mario Luzi, Fellini a fost „şampania cinematografului din ţara sa", dar şi „unul dintre puţinii povestitori ai acestei jumătăţi de secol. Şi nu doar un povestitor, ci şi un poet", cum subliniază şi criticul Carlo Bo, rectorul Universităţii din Urbino. Woody Allen: "Pentru noi, americanii, era Italia... Fellini a fost omul de cinema cel mai original al timpurilor noastre. Moartea sa e pierderea cea mai atroce pentru cinematograful secolului. Am crescut cu toţii prin filmele sale. Nimeni nu-l va putea înlocui." Anthony Quinn, neuitatul Zampanó din **La Strada**, e

Fellini – *Autoportret*

de părere că "Federico îl va întâlni, în paradis, pe Sfântul Petru, care îi va prezenta un scenariu scris de el însuşi, de Shakespeare, Dante şi D'Annunzio, punându-i la dispoziţie toate marile staruri, de la Clark Gable la Marilyn Monroe. Acolo sus, el va putea turna toate filmele visate, fără probleme de bani". Ceea ce ne reaminteşte că, după 1990, adică după **Vocea lunii** - film adus şi la Bucureşti, în premieră aproape mondială, cu trenul italian al prieteniei - Fellini nu a mai lucrat, negăsind producători pentru numeroasele sale proiecte: un serial închinat miturilor Eladei, o istorie socială şi politică a Italiei la TV, un film despre asasinatul de la Sarajevo (cel din 1914, desigur) şi atâtea altele.

Fellini a fost, însă, şi "un mare italian", cum îşi intitulează evocarea din "La Stampa" torineză, Lietta Tornabuoni, în paralel cu mărturia criticului şi istoricului Goffredo Fofi: "Ne-a înţeles şi ne-a povestit, pe noi, italienii, ca nimeni altul"... Dar, deasupra acestui imens cor de voci felurite, proclamând, toate, geniul lui Fellini, să înălţăm cum se cuvine însăşi vocea, flautată, uşor nazală, de "Enchanteur", de prestidigitator, de iluzionist cinstit - "rien dans les mains, rien dans les poches" - a lui Fellini, căruia nu-i plăcea - cum nu-i plăcea lui Arghezi - apelativul de "maestru", preferând să se considere un simplu "om de spectacol". Iată-i, de pildă, replica, devenită celebră, la întrebarea "De ce faceţi cinema?": "Nu ştiu cum să răspund la această interogaţie. Cred că realizez filme pentru că n-aş putea face altceva... Aceasta a fost viaţa mea. Să povestesc într-un amestec de sinceritate şi invenţie, de dorinţa de a uimi, să mă autospovedesc, să redau absurdul, să interesez, să fac pe moralistul, pe profetul, pe clown-ul. Pe scurt, să fac lumea să râdă şi să derâdă. Mai e nevoie de un alt motiv?". În îndeplinirea acestei misiuni, continua cineastul italian într-o altă intervenţie, "nu sunt susţinut, protejat, călăuzit de nici o ideologie, fie ea religioasă, fie politică: sunt, de fapt, un aed, un cântăreţ popular de istorii: plec de la un sentiment, de la amintiri, sugestii, personaje pe care le-am întâlnit, de la nostalgii sau presentimente, căutând să văd încotro vrea să se îndrepte povestirea mea şi mai ales cum vrea să fie povestită." În acest *cum* stă întreaga poetică personală a lui Fellini, forma, expresia filmelor sale, în ansamblu, şi a fiecăruia în parte. Şi nu-l deranja faptul că nu toată lumea îl înţelegea, la

Un om, când vorbeşte despre sine, cu sinceritate, se înfăţişează în aspectul său cel mai contradictoriu". În sfârşit, antipatia faţă de mulţimile amorfe şi sufocante: "Nu sunt un om al indignărilor nestăpânite, dar televiziunea care plagiază în mod periculos mă înfurie. Ca şi fotbalul. Tot ceea ce tinde să formeze un colectiv, să condenseze un consens, să omologheze, îmi inspiră maximum de neîncredere, mă respinge: adunările, cortegiile, procesiunile, week-end-urile, mitingurile, serbările mă aduc într-o stare de nefericire. Poate mi-e teamă că massa mă şterge şi mă anulează; poate că această repulsie e o apărare providenţială a unei individualităţi pe care o ştiu prea puţin distinctă; poate e exaltare a Ego-ului, inevitabilă într-o meserie ca a mea, care seamănă cu aceea de Papă sau de Rege". Şi dacă i s-a spus lui Eisenstein, Majestatea Sa, plecând de la iniţialele prenumelui şi patronimicului, Serghei Mihailovici, de ce n–am spune astăzi, plecând

Giulietta Masina în *La strada*

vizionare: „Când eşti sincer, cum sunt eu - spune cel poreclit şi Marele Mincinos, dar şi Farul, *il Faro* - e firesc să se înţeleagă puţin. Minciuna e limpede. Minciuna e înţeleasă de toată lumea, dar adevărul e foarte greu de prins.

de la o operă incomparabilă, că lumea plânge fuga regelui Federico dincolo de ceaţa toamnei rimineze, dincolo de "copilăria regăsită după voie", care defineşte, după Baudelaire, geniul?

3 noiembrie 1993

TV

Scaunul catodic

Progresul micro-electronicii face posibilă realizarea unui ziar astfel: se ia un computer, un program corespunzător şi o imprimantă. De-acum încolo, în fiecare curte de pe stradă va fi o editură! Dar nu e deloc cazul să ne sparie gândul. Aşa ceva se înfiripă în SUA şi în Germania, în "intrarea" noastră (că tot vorbii de stradă!) ni se va arăta vârtos dincolo de anul două mii. Până atunci vom trece prin "momente de mare dramaturgie", după spusa înţeleptului comentatorel sportiv I. Stoica. Sau prin momente de un comic spre penibil absolut cum am văzut şi am auzit la "Flash Top Model". La Braşov, pe scena unui festival local, mărunţise aerul o oarecare A. Ichim, găsită întâmplător prin împrejurimi. Dumneaei a reapărut duminică la un oribil spectacol de şantan. Am apreciat gestul demn al retragerii din juriu al actriţei Carmen Stănescu şi al recitatorului Ion Caramitru, deşi n-am înţeles cine i-a pus să se amestece în ţărâţe.

Acelaşi provincialism în discuţia "pe probleme" la "Veniţi cu..." Deşi au apărut şi câţiva oameni ce s-au chinuit să vorbească inteligent, nu am înţeles nici până acum ce căuta acolo comediantul M. Diaconu, apt pentru roluri de ţărănuş angajat. În sensul sartrian, desigur.

La fotbal, s-a întâmplat ceea ce trebuia să se întâmple şi în alte domenii de activitate: neîndeletnicindu-ne cu "obiectul", cum să mai emitem şi pretenţii? Am spus-o în urmă cu ceva săptămâni şi mi-e teamă că voi avea dreptate: se apropie hopul pe care nu l-am sărit la Cardiff şi noi la mese oficiale cam trântim cravata în farfurie.

Tot încercăm să lipim de-o tradiţie, cevaşilea, şi n-avem spor(t). Trebuie să reinventăm multe, să începem să gândim clar, să ştim să ne purtăm în societate şi în lume. Cei născuţi după 1960 simt asta - după puterile lor, fireşte - şi încearcă să mai facă oarece. Chiar dacă o mai dau şi în bară, cu câte un invitat ca M. Ghilezan, un nimeni din provincie, pripăşit pe lângă un mare cotidian. Am avut mulţi elevi din astă promoţie şi ştiu că-s mulţi corigenţi prin ea. Totuşi, viitorul, cum e şi firesc, va începe cu ei.

Redactorii culturali încep să mişte. Emisiunea "pivot" este a domnilor Sava şi Ţîrlea, dar şi Cristi Niţulescu, chiar şi, hm, Dana Opriţă. Ceilalţi, după ce s-au dat în stambă "în familie", ar fi mai bine dacă ar rămâne în propriile lor familii.

Nicolae ILIESCU

Ave Maria pe bulgăreşte

Cunoscutul fotbalist bulgar Stoicikov, de când a ajuns în Spania a început să-şi uite propria religie ortodoxă. Milioane de telespectatori au putut vedea cum Stoicikov, marcând cel de-al doilea gol al său în cupele europene, şi-a făcut cruce în cea mai bună tradiţie catolică: de la stânga la dreapta şi degetul mare dus la buze. Gestul e la fel de şocant ca Ave Maria cântată în bulgăreşte. În ciuda aparenţelor, Stoicikov nu este singurul caz de adaptare prostească la mediu. Ne amintim cu toţii cum Răducioiu, după nici şase luni de stat în Italia, abia se mai exprima în strămoşeasca noastră limbă română, cerşind ajutorul reporterului cu formule de genul: „Come se dice?" Aşteptând să i se traducă întrebările din română în română, Răducioiu ne-a lăsat tuturor impresia că problemele lui sunt legate mai puţin de limbă, cât de caracter. Cazul său, totuşi, nu ne miră, câtă vreme chiar Mircea Lucescu - în acelaşi interval de timp - abia mai nimerea pronunţia corectă a unor cuvinte româneşti. La aşa antrenor, aşa elev. Urmând logica lucrurilor, e foarte posibil ca Gigi Mulţescu să vorbească, la întoarcerea sa din Islam, de la dreapta spre stânga sau să se descalţe la intrarea în biserica Antim. Allah e mare şi milostiv cu toţi fotbaliştii.

S.P.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

SINE IRA ET STUDIO

Dumitru MICU

Singurătatea criticului

Sunt multe relatări şi menţiuni interesante în cele două volume de "Convorbiri despre Perpessicius" ale profesorului Marcel Crihană cu dascăli, istorici şi critici literari, cu scriitori, apărute în două edituri diferite ("Pandora" şi "Cuget, simţire şi credinţă"). concretizări exemplificative ar fi necesară o recenzie. Aici am să izolez din toate cele nouăsprezece interviuri doar două destăinuiri, convergente. Întrebat dacă a avut cu Perpessicius (preşedinte al grupării criticilor literari, din care făcea şi el parte) raporturi amicale, Şerban Cioculescu declară: "Au fost relaţii confraterne dintre cele mai cordiale, care n-au dus însă la vizite familiale reciproce (...) îl stimam de la distanţă, iar cînd ne întâlneam, schimbam câteva cuvinte, atâta tot". La rândul său, părintele Gheorghe Cunescu dezvăluie că doar sfinţia sa a fost "beneficiarul" multor vizite la Perpessicius, că distinsul critic nu l-a "onorat" cu vreo reciprocitate în acest sens, în ciuda invitaţiilor insistente.

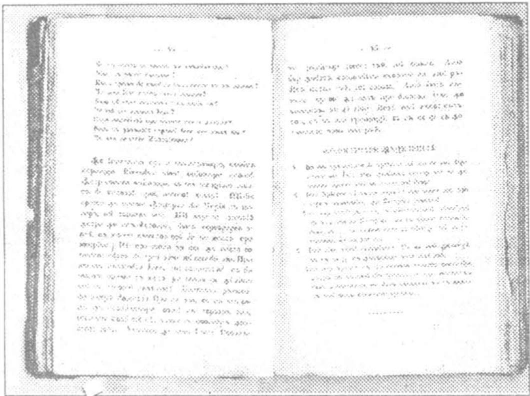
Iată o conduită intelectuală tipică! Nu spun: exemplară. Spun: tipică. Intelectualul - şi mai mult decât orice alt intelectual, criticul literar - nu are, nu poate avea prieteni,în înţelesu' curent. El nu poate iubi decât de la distanţă, abstract. Al său "amor" nu poate fi decât "intellectualis", în limbaj spinozian. Există, nu-i vorbă, şi excepţii. Istoria culturii a consemnat amiciţii celebre, deosebit de fecunde în planul creativităţii: Arnim – Brentano, Marx – Engels ş.a. La noi, în perioada interbelică, criticii de la *Revista Fundaţiilor Regale* formau o echipă şi a intrat în legendă tandemul Cioculescu – Streinu. Alte timpuri! Comunicarea interumană, îndeosebi cea de natură afectivă, a devenit, mai ales în mediul intelectual, tot mai dificilă, pe măsura curgerii timpului, şi în cele din urmă s-a dovedit imposibilă. S-a văzut că timpul nu macină doar, ci şi înrăieşte. "Vremurile lui Eminescu erau idilice, acestea de azi sunt crunte", scria Călinescu, în 1939. Ce să mai spunem despre vremea pe care o traversăm?! E mai cruntă, mai sălbatică decât oricare alta. Am asistat, în ultimii ani, la o erupţie de bestialitate mai violentă decât putea s-o anticipeze chiar cea mai pesimistă imaginaţie. Frate omoară pe frate, părinte pe fiu şi fiu pe părinte, mame îşi suprimă nou-născuţii: şi în realitatea cotidiană şi în sferele spiritului. Se practică, la figurat, canibalismul. Căzând, odată cu dictatura comunistă, şi toate măştile individuale purtate în timpul ei, o sumedenie de feţe, inclusiv feţe de intelectuali consideraţi deosebit de fini, au apărut ca boturi de lupi şi hiene.

Aceasta e, sub aspect psihic, trăsătura distinctivă a lumii actuale: amoralitatea asumată. Nimeni nu se jenează de nimeni, nimănui nu-i e frică de nimeni şi de nimic. A dispărut până şi perfidia, nu numai pudoarea. Cei puşi pe căpătuială, cei însetaţi de putere, cei cu mintea smintită de năluca gloriei şi de fascinaţia Occidentului nu se ostenesc măcar să-şi deghizeze demersurile ariviste, nu au măcar prudenţa de a-şi stiliza cât de cât neruşinarea, de a se îmbulzi spre titluri, distincţii şi funcţii cu oarecare discreţie, cu un minimum de decenţă; dau din coate şi, la nevoie, calcă peste cadavre cu aerul de a săvârşi cele mai normale acte. Au, se vede, sentimentul că li se cuvine totul - lor, numai lor - şi consideră că, spre a-şi atinge scopurile, le este permis orice. Într-un asemenea climat, ce îi rămâne cuiva care „nu speră şi nu are teamă", care ştie că, angajându-se în competiţie cu "mişeii" care " la izbândă fac punte", "l-ar întrece nătărăii", oricare i-ar fi calităţile, - ce îi rămâne unuia ca acela (unuia ca Perpessicius, să zicem) decât claustrarea? "Om din lună", el nu poate decât să se izoleze, asemenea lui Eudoxiu Bărbat, personajul sadovenian.

Evocatorii lui Perpessicius se referă însă, desigur, la timpuri anterioare. Dar o anume distanţare e necesară oricând. Cine a spus că între suflete, chiar între cele mai apropiate, se aştern distanţe interplanetare? Caragiale? Tocmai Caragiale?! În orice caz, un control al efuziunilor, al afectivităţii se impune chiar în raporturile de maximă amiciţie, chiar în cea mai devorantă iubire. "Prea ne-am dezgolit unul altuia pentru ca prietenia noastră să fi putut continua", notează undeva, în jurnalul său, Jules Renard. În *Ultima noapte...* a lui Camil Petrescu, personajul-narator asemuieşte tandreţea femeii îndrăgostite cu freamătul fiarei de circ. Afectuoasă cu îmblânzitorul, pantera îl sfâşie numaidecât, dacă printr-o zgâriere a lui întâmplătoare, simte mirosul sângelui. *Cave canem!* scria pe porţi, în Roma antică. Păzeşte-te rămâne un principiu valabil în toate timpurile. O zicere românească invocă, pentru aplicarea principiului faţă de amici, divinitatea. Fereşte-mă, Doamne, de prieteni... *Cave amicos!* Da, *cave amicos!* spune oricui vrea să-l asculte şi să-l citească unul care, din copilărie, îşi făcuse din cultivarea prieteniei un ideal suprem şi o normă esenţială de conduită.

Cu atât mai mult devine precauţia (dusă până la mefienţă, până la "mizantropie") o condiţie *sine qua non* a însăşi existenţei sale (cel puţin în plan profesional) pentru intelectualul de orice specialitate, şi cu deosebire pentru criticul literar. În orice societate, intelectualul se vede pus prin cele mai diferite mijloace în situaţia de a nu-şi putea exercita profesia. " Plină de maliţie - scria G. Călinescu, într-o *Cronică a mizantropului* din 1946 -, lumea mă invită la fel de fel de solemnităţi, sub pretextul notorietăţii mele, în realitate spre a mă împiedica să lucrez." În apărare, creatorul *Bietului Ioanide* nu ezita să adopte, la rândul său, toate mijloacele ce-i stăteau, pe moment, la îndemână.

Unui vizitator care nu mai pleca i-ar fi aruncat paltonul pe fereastră. Anunţat la Institut că un străin îi solicita o întrevedere, ar fi replicat: Spuneţi-i că am râie! Perpessicius nu era aşa. El (din câte relatează toţi cei ce l-au cunoscut, inclusiv mulţi dintre intervievaţii din *Convorbiri...*) nu era în stare să repeadă, să jignească. Prefera să se automartirizeze, suportând pe oricine. N-aş putea spune - şi nici măcar presupune - că proverbiala delicateţe a formulărilor sale critice emana doar dintr-o rară distincţie sufletească, că nu exprima şi reale adeziuni la realizări artistice în sfera minorului, şi, cu atât mai puţin, nu voi risca presupunerea că se întreţinea vizitatorii cordial, blestemându-i în gând că nu se mai cară odată, dar sunt absolut sigur că nu chiar întotdeauna era bucuros de oaspeţi. Înclin chiar

să cred că i-ar fi plăcut mai mult să cunoască scriitorii numai sub înfăţişarea cărţilor semnate de ei. Să-i ia din rafturi când voia, şi nu să converseze cu ei, aşezaţi în fotolii. Aceasta e opţiunea fatală a oricărui critic,şi nu poate fi alta, în exerciţiul funcţiei specifice. Criticul nu este critic dacă încalcă formulat de Kogălniceanu, acela de a judeca opera şi nu autorul.

Autorii, însă, recurg la tot ce imaginaţia omenească poate născoci pentru a influenţa judecata criticului. Nu toţi, bineînţeles. Cei de succes afişează faţă de critici o superbie vrednică de aroganţa majurilor faţă de recruţi. Ei se cred mai presus de orice critică şi de orice condiţie comună, se consideră unicate la scară cosmică. Onctuoşi faţă de critici (evident, nu cu sinceritate) sunt ceilalţi autori, autorii de rând, negenializaţi (autogenializaţi). Aceştia cultivă, de altfel, pe oricine găsesc ei că le-ar putea fi util. Bat la orice uşă, se milogesc în faţa oricui este în măsură a scrie despre vreun „product" al lor un cuvânt. Natural,numai până în clipa în care ajung (dacă ajung) la notorietate. După aceea devin ţanţoşi şi mitocani. Unii, desigur,nu toţi. O caracteristică a celor mai mulţi e aceea de-a apuca toată mâna cuiva (dintre criticii de vază) care le-a întins un deget. De a căuta să-l monopolizeze. Dacă, bunăoară, a recenzat o carte, sau doar a pomenit-o, respectivul nu mai scapă toată viaţa de recunoştinţa autorului exasperantă. Fericit, acel autor îi mulţumeşte la telefon şi în scris, îl salută pe stradă de la distanţă, îl opreşte din drum oricât ar fi de grăbit sau indispus, spre a-l pune la curent cu ce a mai scris ori intenţionează să scrie, îl felicită de ziua onomastică, de ziua naşterii şi de toate sărbătorile obşteşti,îi trimite, decupate, recenziile şi alte referiri din presă la imprimatele lui, într-un cuvânt, nu-l lasă nu numai să lucreze, dar nici să trăiască.

Cinstit interpretând, asemenea comportamente pot include mişcări psihice gingaşe,pot exprima o reală gratitudine şi o sinceră stimă faţă de cei spre care se îndreaptă. Nu orice gest de amabilitate şi curtoazie faţă de un critic e semn de linguşire perversă, mod al parvenitismului ipocrit. Mai curând se poate afirma contrarul. Cei ce scriu au, sub multe aspecte, psihologia copiilor. Sunt expansivi, prietenoşi, creduli, au impresia că nu-i nimic mai important pe lume decât faptul de a le fi apărut ceva într-un colţ de gazetă. Unii posedă, realmente, „suflete frumoase" în sens schillerian. A-i repezi înseamnă a le zdruncina înseşi temeliile edificiului sufletesc şi, implicit, a-ţi împovăra conştiinţa. Dar nici să te laşi sufocat de prea marea lor dragoste nu poţi.

Reacţiile posibile la excesul de tandreţe sunt două. Cea călinesciană (fiindcă veni vorba) şi cea a lui Perpessicius. Potrivit confesiunii proprii (din prefaţa „compendiului"*Istoriei*) Călinescu putea să „repudieze (...) un tânăr pentru motive de ordin profesional" şi un moment mai târziu,„în timp ce-l zăresc pe geam plecând supărat, să deschid versurile sale şi să le gust cu emoţie". Perpessicius era altă natură. Din preocuparea, probabil,de a nu răni sensibilităţile, el (întocmai ca Lovinescu) asculta şi încuraja pe oricine. Dar nici el nu putea accepta orice manifestări de afecţiune ale admiratorilor. A se duce pe capul cuiva (chiar dacă era invitat cu toată onestitatea, perfect dezinteresat) echivala, poate, în înţelegerea lui, cu a abuza de amabilitatea respectivului. Orice critic, de altfel, îşi suprimă sau limitează libertatea de conştiinţă, dacă cedează vreunei iniţiative prea seducătoare în favoarea sa a indiferent cui. Criticul ideal nu poate avea altă "filosofie practică" decât (iertată fie citarea încă o dată a lui Călinescu) cea enunţată de Şun:

„Împăratul, fiind icoana veşniciei, nu iubeşte, nu urăşte, nu doreşte, nu loveşte; el urmează riturile precum Soarele merge de la Răsărit la Apus. El este un duh curat, întocmitor al lumii, care pe calea netulburată". ■

TOAMNĂ TECUCEANĂ

E toamnă pe dealuri; şi parcă e alta
Lumina se iscă din strugurii copţi
Pe cer, de o vreme, sculptată cu dalta
O lună sfărâmă tăcutele nopţi

Şi e o pădure-n ferestrele zării
De ea mai atârnă, stingher, un cocor
Sub brazdă veghează seminţele ţării
Cu taine de cântec şi poate de dor

De frunze mi-e teamă; e o părere
Pe umbră e vara cu lacrimi visând
Şi ochiul de clipă parcă mă cere
Cu trupul sălbatec prin cai luminând

Privirea din neguri se face culoare
Şi soarele şterge cuvântul "târziu"
Şi toamna adoarme pe ultima floare
Ca o iubire, fără s-o ştiu !

TOAMNA DIN TURNUL DE CONTROL

S-a dus şi ultima
zi de vacanţă
prin pânzele
păianjenilor soarele
face exerciţii
de primenire.
Din umerii tăi
văd orizontul cu păsări
care plonjează în
cearşaful cerului
ciudat joc
de mov.
Miercuri, 8 septembrie,
este ziua mea
de naştere
şi vom mai vedea
ce urmează...

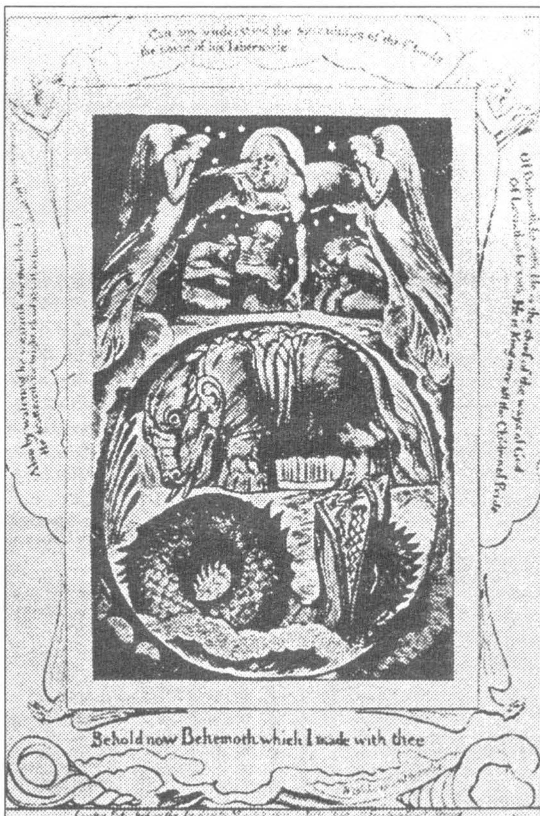
Dionisie DUMA

ATLAS

Michael CURTIN

Tăietorul de roșii din plastic

Michael Curtin este unul dintre cei mai cunoscuți scriitori tineri englezi, autor a patru romane umoristice „The Self-Made Man“, „The Replay“, „The League Against Christmas“ și „The Plastic Tomato Cutter“, din care reproducem un fragment.

Clubul profesional data de la începutul secolului. Doctorul Donat Cagney era actualul său președinte, iar tatăl său, doctorul John, fusese înaintea lui. Un membru fondator oferise mansarda casei sale în stil georgian pentru a sluji drept sediu. Era un loc în care elita diverselor profesiuni se putea întâlni pentru a bea ceva. Nimic mai mult.

„Clasa profesională“ era un termen extrem de elastic - doctori, avocați, judecători, preoți protestanți, ciocli, dentiști și - mai târziu - contabili, până când Donat s-a simțit îndreptățit odată, să mârâie: „În ziua de azi, Tim, judecând după noii membri ai clubului nostru, a fi speculant a devenit o profesie. Am ajuns să avem aici și contractori de forță de muncă de pe șantiere! CONTRACTORI DE PE ȘANTIERE, pentru numele lui Dumnezeu!“

Era încă devreme pentru venit la club. Am cerut o halbă de bere Guinness. De Courcy, un avocat și un invitat de-al său se aflau la masa de biliard, dar, bineînțeles, jucau trombon. L-am auzit pe Donat o dată refuzându-l pe De Courcy: „Trombon? Cred că ți-am mai spus că sunt de profesie doctor, nu cartofor!“

M-am așezat pe fotoliul comod, cu brațe, și am început să-l aștept pe doctorul Donat Cagney din Sexton Square.

Avea cu el o geantă ce divulga faptul că fusese plecat din oraș. Purta un costum alb, de bumbac, pentru a se proteja împotriva căldurii și sandale fără ciorapi, recomandate special pentru el de către un specialist în masaj și tratamentul picioarelor. Arată la fel de chipeș pe cât spunea că fusese, părul său blond presărat cu fire argintii, curgând în bucle peste gulerul cămășii și urechi. Mândria sa, mustața-i blondă, fiind pătată de nicotină. Și-a cumpărat un gin, după care s-a așezat pe fotoliul din fața mea, cu un picior atârnându-i peste brațul acestuia.

„Am pierdut-o pe bunicuța Eades, Tim“.

„Am bănuit eu că s-a petrecut ceva, când am văzut că ai dispărut. Noul capelan a fost pe aici“.

„Cancer la plămâni. Și reține că nu fuma“, spuse el și-și scoase din buzunar pachetul de Players scurte. „Dacă faci abstracție de delirul ei, a fost o persoană de treabă“.

„E de familie bună?“ Îl auzisem vorbind suficient de des despre ea cu Jack Molyneaux.

„Bineînțeles că era de familie bună. Avem un nou capelan?“

„Părintele Brock. Fost misionar. Nici nu s-a dus până în clopotniță, ca să vadă clopotele. Sam va fi dezamăgit din nou.“

„Mi-ar face plăcere dacă te-aș vedea mai puțin încântat de individul acela“.

„Și mie mi-ar face plăcere dacă ai fi mai îngăduitor față de el.“

„Un căpos!“

„Și eu sunt un căpos.“

„Nu cred că cineva din sângele meu poate fi așa“.

În acest moment intră și Jack Molyneaux. Nu-l cunoscusem pe vremea când încă era activ și trăgea personal clopotele. Scările spre clopotniță l-au învins, în cele din urmă, la șaptezeci și cinci de ani, dar, la optzeci de ani, încă era capabil să urce până la mansarda unde se afla clubul profesional. Fusese antreprenor de pompe, iar acum fiii și nepoții lui conduceau afacerea - pardon, profesiunea. Era una dintre cele două firme de pompe funebre ale orașului, de peste o sută de ani în afaceri. Era genul de afacere în care merită să te bagi. Oamenii își mai schimbă, din când în când, doctorii - dacă ar fi să te iei după Donat - dar nici unul nu are atâta spirit de aventură încât să-și pericliteze ultimul drum. Donat i-a comandat imediat ceva de băut.

„Bunicuța Eades“, spuse Molyneaux după ce se așeză în fotoliu și sorbi din paharul de bere tare.

„Ai fost acolo?“

„Imediat după tine. Datoria firmei, nu? E foarte trist, dar trebuie să luăm lucrurile așa cum sunt, Donat. N-au mai rămas mulți din vechea gardă. Eu însumi mă pregătesc, e unul dintre puținele lucruri ce mi-au rămas de făcut. «Căpoșii» ăștia, cum îi numești tu, distrug toată tradiția, ca să-și construiască lumea lor. Imaginează-ți că muncitorii din fabrici și alții ca ei au ajuns să-și facă singuri anunțurile mortuare și să-și îmbrace decedații cum îi taie pe ei capul. Ei, dar ce face tânărul Tim astă-seară? Nu prea fericit că trebuie să le țină companie bătrânilor, presupun?“

„Ei, bineînțeles că nu, domnule Molyneaux“.

„Ești drăguț. Și, cum a fost la Kilkee, Donat? Numai de două, pardon, de trei ori, am reușit să ajung în oraș anul ăsta. Mi-e teamă că nu prea mai sunt în stare să-mi ajut nepoții. Viața s-a schimbat prea mult. Pe vremea mea, nu te descurcai în viață decât dacă aveai un bunic să te supravegheze pe sub ochelari“.

„S-a terminat cu Kilkee, Jack“.

„Ce spui?“

„S-a umplut de rulote! Sau, cum le place lor să le spună, case mobile. Ce le-o fi plăcând lor la ideea că poți să-ți muți casa, e peste puterea de înțelegere a unui om normal.“

Molyneaux își clătină capul. „Am spus-o de mult, Donat. Mare prostie a fost să le dea drept de vot la toți Tom, Dick sau Harry. S-a pierdut distincția acestei țări. Dar tu ești norocos, Donat. Casa ta e departe de prăpădiții ăia“.

„Trec chiar prin spatele casei mele în drumul lor spre Pollock Holes. Am auzit că vor să-și facă un camping chiar lângă mine. Să fiu al naibii dacă nu vând casa!“

„Fii serios, Donat!“

„Păi, ce pot face? Cum bine știi, obișnuiesc să-mi iau breakfastul în grădină, după ce îmi fac partida de înot în piscină. Week-end-ul trecut, abia apucase Molly să-mi aducă sucul de portocale, când mă trezesc cu două capete hlizindu-se la mine, de peste gard. Două vagaboande, fără doar și poate. Am și strigat la ele: «Vedeți-vă de treburile voastre!»“

„Bine le-ai zis-o, Donat!“

Încet-încet, au început să mai sosească câțiva. Curând se va face un cerc în jurul nostru, cu Donat în centrul conversației. Așa că mă pregătesc s-o șterg.

„Vă părăsesc, domnilor“, spun eu, ridicându-mă. Donat își ridică bătrânele sprâncene, a mirare.

Două bășini bătrâne ca Donat și moș Jack Molyneaux m-ar fi făcut de mult s-o șterg la „Statuia Libertății“ dacă n-aș fi urât atât de mult aglomerația. Până la urmă, n-am avut încotro... Barul lui Charlie era arhiplin. Întotdeauna e așa. Pe perete, în spatele capului lui Charlie, în timp ce el îți prepară cockteilul, poți citi, pe un carton: „ANGAJAȚII LOCALULUI ÎȘI REZERVĂ DREPTUL DE A SERVI PE TOATĂ LUMEA“. Asta includea toate cele trei sexe, boema artistică, criminalii, mahalagiii, mitomanii, personajele dubioase, vagabonzii și aproape pe oricine dat afară dintr-un alt bar, sau din toate barurile din lume. Charlie mi-a mărturisit că a stat mult la îndoială cum să-și numească localul: „Statuia Libertății“ sau mai bine „La trei jegoși“. Nu era prea târziu, așa că aproape toată lumea era încă acolo. Așadar, puteai să te așezi pe un scaun înalt, la barul în spatele căruia se străduia Charlie, ajutat de soră-sa, Hannah, lângă șemineu, rezemat de perete, sau strivit într-un colț ori pur și simplu în picioare, în mijlocul aglomerației. Eu am ales locul de lângă șemineu, după ce am reușit să pun mâna pe un pahar. Când am intrat, Charlie mi-a prins privirea și, după ce mi-a servit rapid o halbă, mi-a șoptit: „Astă-seară stai liniștit, Harding. Te rog, nu mai fă pe nebunul!“ Se referea la agățatul tipelor din cârciumă. Spunea că stilul meu de-a agăța e cel mai tâmpit din lume. Nu l-am băgat în seamă și m-am așezat, urmărind adunarea, pentru a depista o victimă.

La „Statuia Libertății“ cu greu poți găsi o femeie care să te provoace, să te pună în încurcătură. Aici poți să agăți o tipă fără nici o problemă. O salți de umăr, cum fac pompierii cu persoanele rănite și o târăști acasă. Dar mie îmi place să am de-a face cu o persoană care să mă pună la încercare. La un moment dat, la bar, am zărit-o pe Monica. Ea are tot ce-i trebuie, picioare, țâțe, ruj de buze și o gură ca o ventuză. Știam de la Charlie că-i o poamă bună: „Harding, ce se-ntâmplă cu lumea asta? Ieri seară, a fost Monica Miller pe-aici. Târziu de tot și suficient de matoală. Charlie, băiete, asta-i șansa ta, miam zis eu în gând. Așa că m-am strecurat pe scaunul de lângă ea și i-am șoptit: „Ce-ai zice de-o partidă de călărie, Monica?“ pe un ton drăguț și vesel. Iar ea știi ce-a făcut? S-a ridicat de pe scaun și-a răcnit la mine: „Cum îți permiți, porc împuțit și libidinos ce ești?“ Poți să-ți imaginezi așa ceva Harding? Porc împuțit și libidinos! Bineînțeles, am încercat s-o calmez. I-am zis, ce-i dragă, cu tine, de sari așa, în sus? Te-am întrebat doar dacă vrei să ne regulăm, atât. Ea, nici gând să se potolească, ba mai mult, mi-a tras și una cu geanta-n cap. Juma' din oraș o călărește, Harding, dar eu sunt un porc împuțit și libidinos. De ce? Din cauză că nu sunt suficient de arătos pentru ea“.

Monica ar merge, să zicem. Dar dacă va fi vorba de-o seară pătimașă cu Monica, atunci vânătoarea trebuie prelungită. Curajul nu se capătă doar dintr-o halbă jumate de bere. La petrecerile normale, treaba nu iese fără cel puțin șase-șapte halbe, sau patru-cinci ginuri, sau, mă rog, ce altă băutură îți place. Dacă se lasă cu scandal, n-ai decât să dai vina pe băutură. Când ambii parteneri sunt căsătoriți, există un interes comun de a găsi o scuză și lucrurile merg perfect. Fără reproșuri și fără complicații ulterioare. Dacă unul dintre voi e căsătorit, iar celălalt nu, cel mai bine e să fugi. Dacă nici unul nu sunteți, atunci e clar, folosiți whisky. În rest, trăim într-o lume liberă și nu văd de ce ți-ar lua-o cineva în nume de rău. Așa că am ras halba și i-am făcut din nou semn lui Charlie. Știe ce-nseamnă când beau repede. La cea de-a treia halbă, barul a început să se întunece, Monica să strălucească, iar eu să-mi strecor o mână în buzunar, ca să-mi aranjez pantalonii. Monica era cu o gașcă - necompetitivi, desigur - așa că venise momentul să-i ofer prima ocheadă.

Dar exact atunci a intrat EA. S-a strecurat prin mulțime și s-a așezat la bar, exact în spatele lui Phil Thompson și al amicilor lui. Era mai înaltă ca mine, cu o pălărie de catifea verde de care era prinsă o broșă, pusă pe părul ei superb, ce cobora până pe umeri, umeri ce erau acoperiți de faldurile unei rochii vaporoase, stil anii '30. Delicată și subțire, părea un stilet de jad. Și-a întins gâtul, încercând să-i atragă atenția lui Hannah, în timp ce eu îmi roteam ochii prin încăpere, simțind priviri la fel de pofticioase ca a mea. Mai mulți îmi zâmbeau cu subînțeles, iar Charlie probabil că zicea în gând: „La naiba, toți derbedeii ăștia s-au încins“. M-am ridicat, propulsat fără voința mea spre motivul fascinației mele. Mi-am așezat halba pe tejghea exact în momentul în care Hannah i-a pus în față un păhărel de whisky.

„Permiteți să iau loc lângă dumneavoastră“, i-am susurat ea la ureche, cu un zâmbet galeș și fluturându-mi genele. Mi-a zâmbit și ea la fel de dulce, șoptindu-mi cu gura strânsă: „Hai, șterge-o de-aici, prăpăditule!“

Zâmbetul îi dispăruse, iar eu mă holbam la o placă de oțel. După aceea, mi-a întors spatele. Eu, în loc să-i arăt ce mare mascul sunt, mi-am dat berea pe gât dintr-o sorbitură, după care m-am trezit, nu știu cum, la vechiul meu loc, rămas, ca prin minune, liber. Mi-am pus noua halbă pe polița de deasupra șemineului, simțindu-mă îmbărbătat de prezența unei pipițe ce pusese de mult ochii pe mine. EA nu s-a întors spre mine nici măcar o dată, în următoarele douăzeci de minute, dar am auzit-o de câteva ori vorbindu-i lui Hannah. „Oh, a fost divin“ și „ce minunat era“. Iar vocea ei mi se părea divină și minunată.

Halba rămăsese pe poliță, neatinsă, iar Monica uitată de mult când pipița de lângă mine a schițat gestul de a-mi oferi o țigară. Eram atât de înnebunit de prezența EI, încât am luat țigara, prima în treisprezece ani. Am acceptat și un foc, după care am început să tușesc și s-a petrecut accidentul. Mâna amicei mele fumătoare a alunecat pe șemineu, lovind halba, care s-a revărsat în cascade, în creștetul meu, făcându-mă fleașcă. În același timp, ea, încercând să prindă halba, a tras un cot zdravăn uneia dintre ramele fără tablou specifice pereților din barul lui Charlie. Astfel, m-am trezit ud, cu haina și cămașa distruse și cu rama făcută guler, în timp ce pipița, înspăimântată, încerca să mă curețe, cât de cât. Tot barul a izbucnit în hohote de râs colosale, cu excepția EI. Era singura care se uita la scenă fără să râdă. Ceva îmi spunea că nu-i genul de tipă pe care s-o agăți prin cârciumi, dar era femeie, la urma urmei, așa că am hotărât să nu mă las păgubaș, chiar dacă voi fi nevoit să muncesc din greu.

Traducere și adaptare de Radu BĂIEȘU

(după „The Plastic Tomato Cutter“ de Michael Curtin, ed. Fourth Estate Ltd., London, 1991).

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ATLAS

Gérard PALOUZIE

Cu fața la perete

Gérard Palouzie s-a născut în 1938 la Broumana, în Liban, teritoriu plasat sub mandat francez. Fiul unui ofițer de poliție judiciară, sosește în Franța în 1949, studiază la Perpignan, este mobilizat în 1959 într-o unitate combatantă din Algeria. Devine apoi funcționar de bancă. Actualmente lucrează la primăria Parisului. Fragmentul de mai jos face parte din romanul "Cu fața la perete".

Mergea de câtva timp. Plecase de la gara Saint-Lazare şi se îndrepta spre Place d' Italie. Câţi kilometri să fie? Cerul era acoperit dar încă nu începuse ploaia. Era toamnă. Anul 1978. Plecase din gară pe la două şi jumătate, după amiaza. Intrase într-un mic restaurant.

Îi plăceau mult micile restaurante, cu fețe de masă în carouri, cu chelnerițe amabile, drăguțe cât cuprinde. Îi plăcea să fie înconjurat de muncitori, şoferi de taxi, chiar şi de prostituate. Da! Îi plăcea nespus de mult, mai ales dacă acestea din urmă erau şi frumoase. Privirea îi întârzia mult asupra lor mai ales atunci când îşi ridicau fustele, şi aşa prea scurte, aşezându-se la masă. Nu fusese niciodată cu una dintre ele. Ba nu, o singură dată. Demult. O găsise prea plată. A plătit-o şi a plecat. Uitase. La patruzeci de ani, găseşti când vrei o femeie. Mai ales la Paris.

Îi plăcea Parisul. Mai ales singur. Poţi face ce vrei. Nimeni nu se ocupă de tine. La Roma, New York, Londra e acelaşi lucru. Femei, bărbaţi, copii. Oameni. Le-ar plăcea să semene între ei? Nu ştia, deşi se gândea deseori la asta.

Nu-i plăcea bătrâneţea. Mai ales nu-i plăceau bătrânele. Din cauza dragostei pentru femei? Pentru că odată au fost tinere şi frumoase! Dar moartea? De ce nu-l părăseşte deloc ideea morţii?

N-avea decât paisprezece ani când se instalase ideea asta. Obsedant. Şi nu l-a mai părăsit de atunci. Începuse să se gândească la femei. Întârzia mult în pat, petrecea multe nopţi albe. Ar fi vrut să i se spovedească unui preot. Dar nu s-a ivit niciodată ocazia.

Dumnezeu? Se gândea la el pe ascuns, ca la un frate mai mare pe care nu l-a cunoscut niciodată. Îşi amâna întâlnirea cu el. Poate în pragul morţii?

Pentru moment, trăia. Trăia cu adevărat. Iubea viaţa. Era un dar ceresc. Şi din cauza asta îşi iubea mama. Mult. O chema Maria. Avea şaptezeci şi cinci de ani. Era fiul său. Unic. Legitim. Îl alinta Jeannot. Pentru starea civilă era Jean. Jean D., născut la 14 iulie. În Madagascar. Plecase de acolo la cinci ani. Trăsese la Bordeaux. Apoi se instalase la Paris. Studii fără glorie. Bacalaureat. Doi ani facultatea de Litere. Fără licenţă.

Şi iată-l acum. Patruzeci de ani. Mereu celibatar. Angajat în cadrul Ministerului Apărării. O viaţă lipsită de perspective. Până la pensie. Restul... un mic apartament pe bulevardul Hôpital. În arondismentul treisprezece. Confort mediu. A locuit cu câteva femei. Secretare şi casieriţe la Prisunic. Legătura nu dura mai mult de şase luni, cel mult un an. O singură dată, doi ani. Ea avea aproape treizeci. De ani. O chema Nicole. Ar fi vrut să se căsătorească, să aibă copii. Cânta la acordeon. Tatăl ei ţinea un bistro. Oameni simpli. O agăţase pe stradă, din pricina sânilor ei mari. Avea şolduri bine arcuite. Faţa atrăgătoare, puţin tristă. Purta sutiene negre. Se despărţiseră brusc, într-o duminică. Ploua. A condus-o până la gura metroului. Au şi plâns puţin. Nu prea mult. Apoi şi-au strâns mâinile. A adiat în urma ei ca o amintire. Un chip de femeie printre multe altele.

Serviciul îl plictisea. În fiecare dimineaţă suna ceasul. Un ceas chinezesc, ce făcea un zgomot îngrozitor. Se gândea că nu avea de ales. Era oricum mai bine decât să fi stat sub vreun pod. Îşi câştiga existenţa. Râdea ca prostul în fiecare dimineaţă gândindu-se la asta. Era un fapt real. Un eveniment istoric. Se întâmpla în Timp şi în Spaţiu. Viaţa lui... Pe urmă venea cafeaua. Neagră. Fără tartine cu unt, fără croasant. Îşi bea cafeaua în picioare. N-avea chef să se aşeze. De altfel, dimineaţa n-ai chef de nimic, darmite de aşezat. Îşi aprindea o ţigară. Prima din acea zi. Şi cea mai bună.

Prin perdea, cerul Parisului era gri. Visa? Părăsindu-şi învelişul carnal, plutea între cer şi pământ.

- Alo, domnu', fii atent la maşini!

Bulevardul Saint-Germain. Efectiv, Jean nu văzuse automobilul. Privea către bătrânică. Se îndepărta."Poate că mi-a salvat viaţa", gândi. Ce stârpitură! Ei, iată că mai sunt oameni credincioşi în Franţa. Pe bulevardul Saint-Michel îşi aprinse o altă ţigară. „Ce doriţi?" îl întrebă chelnerul. Era gras, avea ochii trişti, vorba piţigăiată. Nu-i plăcea să lucreze duminica. Nevastă-sa, desigur, îi făcea scene.

- O cafea, vă rog!

Traversa strade Monge. Era şase seara. Parisul era luminat difuz. Parcă era o veioză. Să ia metroul? Maică-sa locuia prin apropiere, pe Tolbiac. Un apartament vechi, mai bine zis învechit, plin de bibelouri şi de tablouri insipide, de mobile mucegăite, de covoare roase.

Place d'Italie. Trebuie s-o ia la dreapta, pe Avenue d'Italie. Tolbiac nu-i aşa departe. De urcat trei etaje. Nu exista lift.

- Jeannot, dragul meu!

- Dacă ar fi avut o soţie, ar fi iubit-o, poate, ar fi avut copii, prieteni, ar fi fost fericit. Tensiunea afectivă i-ar fi cuprins spiritul. Ar fi avut relaţii. Viaţa ar fi luat o altă turnură. Ar fi semănat cu aceea a milioane de indivizi. Un destin excepţional. Greşise drumul. Viaţa nu merita să fie trăită. Dumnezeu împrăştie iubire în toate creaturile sale. Cu cât sunt mai multe, cu atât cantitatea scade. Oamenii îi seamănă lui Dumnezeu, tot aşa cum lumina dimineţii seamănă cu soarele.

Marta a fost înmormântată două zile mai târziu. O ceremonie simplă, la care au asistat doar şase persoane. Jean şi Jeanine, fiul şi nora, soră-sa Louise cu bărbatu-său, portăreasa şi Germaine, de ţinea un magazin de confecţii.

Duminica următoare, Jeanine, mergând spre Rouen, la o mătuşă bolnavă, s-a izbit cu automobilul de un copac. După ce a îngropat-o şi pe asta, Jean D. şi-a tras un glonţ în inimă. Sau în cap.

- Trebuia să-mi fi dat un telefon!

- Mamă, sunt atât de obosit. Vin pe jos tocmai de la Saint-Lazare. Si mi-e o foame!

Prezentare şi traducere de

Mihaela ILIESCU

SPORT

Idem pe domnul Neagu!

După ce înlocuitorul şugubăţului Mitică Graur ne-a făcut o fină aluzie la „dramaturgia fantastică a meciurilor" în general, după ce am tras linie şi-am adunat scăzând nădejdile de-acasă, am constatat surclasarea noastră de către sora mai mare, eterna Franţă, şi ne-am consolat. Sunt mai „europeni"decât noi şi mai buni decât noi în toate direcţiile, din moment ce până şi moderatul ardelean Breban preferă să-şi bea porţia de vin la Paris... ● La handbal am avut un noroc semeţ cât blocul implantat de incoruptibilul Patriciu în colţul bulevardului Primăverii. Cehii n-au putut ateriza din cauza ceţii de tranziţie iar rusoaicelor le-a sucombat (fatal) antrenorul în mijlocul meciului. Urmează Ţara Galilor şi, în acest sens, merită avansat viitorul titlul din zvăpăiata gazetă *Caţavencu*: „Bula galului în coasta idealului" ● La finele meciului derulat sub copertina ceţii, nefiresc de deasă, antrenorul Progresului a declarat cu năduf bancar că meciul cu Farul a fost vândut.Vândut şi cumpărat de jucători pe care la sân îi creşte. Tranzacţia s-o fi făcut în lei sau în altă valută forte? ● Câte treizeci de mii de dolari au pierdut capricioşii stelişti odată cu meciul contra celor din principatul mic cât circumscripţia cronicarului sportiv D.C. Tănăsescu. ● S-a „pensionat" cel mai năbădăios şi talentat portar al „generaţiei Dinu", mustăciosul Silviu Lung, cel care ne-a făcut să murim şi să înviem de sute de ori prin ieşirile lui imprevizibile. De data aceasta a „ieşit" din poartă definitiv. ● E vremea proceselor „sportive". Se judecă fiecare cu cine poate şi toţi cu Federaţia care şi-a făcut... raţia. Cel mai bizar şi mai misterios „conflict" urmează să se limpezească între foşti şi actualii ai controversatului club Dinamo. Deocamdată se trage cu gloanţe oarbe. ● Înălţător sport şi plin de inefabilă graţie este gimnastica ritmică secţia „minguică".

Vin fetiţele acelea agile ca nişte leoaice tinere şi plimbă mingea pe trupul lor subţire, şi-o culcă între sâni şi-o odihnesc în rotundul pânteculuí şi Doamne! câte nu fac cu ea, cu „mingiuca" cea strălucitoare, magnetizată de perfecţiunea alcătuirii lor. Stând aşa, melancolic şi bătrân, şi tot privind în dorul lelii, am început să mă gândesc la viaţa de apoi. Şi dacă există „reîncarnarea", mi-am zis, nu mă preface, Doamne, într-un animal oarecare. Mai bine minge mică şi strălucitoare... Şi pe domnul Neagu idem!

Mircea MICU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro